

SEANCE DE L'APRES-MIDI — NAMIDDAGVERGADERING

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 25 m.
De vergadering wordt geopend om 14 h 25 m.

EXCUSES — VERONTSCHULDIGD

MM. Vermeiren, pour devoirs administratifs, et Van Aperen, pour raison de santé, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Vermeiren, wegens ambtsplichten, en Van Aperen, om gezondheidsredenen.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

COMMUNICATIONS — MEDEDELINGEN

Cour d'arbitrage — Arbitragehof

M. le Président. — En application de l'article 76 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au Président du Sénat le recours en annulation des articles 369 à 401 de la loi ordinaire du 16 juillet 1993 visant à achever la structure fédérale de l'Etat (numéro du rôle 607).

Met toepassing van artikel 76 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de Voorzitter van de Senaat van het beroep tot vernietiging van de artikelen 369 tot en met 401 van de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur (rolnummer 607).

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

Cour des comptes — Rekenhof

M. le Président. — Par dépêche du 3 décembre 1993, la Cour des comptes communique au Sénat qu'elle a examiné, sur la base de l'article 14 des lois coordonnées sur la comptabilité de l'Etat, les budgets administratifs:

- Des services du Premier ministre;
- Du ministère des Affaires étrangères et du Commerce extérieur;
- Du ministère de la Défense nationale;
- Du ministère de l'Emploi et du Travail;
- Du ministère de la Prévoyance sociale,

pour l'année budgétaire 1994, et qu'elle n'a pas d'observations à formuler à propos de la conformité de ces documents au contenu et aux objectifs du projet de budget général des Dépenses pour la même année.

Bij dienstbrief van 3 december 1993 deelt het Rekenhof aan de Senaat mede dat het, met toepassing van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit, de administratieve begrotingen van:

- De diensten van de Eerste minister;
- Het ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel;
- Het ministerie van Landsverdediging;
- Het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid;
- Het ministerie van Sociale Voorzorg,

voor het begrotingsjaar 1994 heeft onderzocht en dat er geen opmerkingen dienen te worden gemaakt over de overeenstemming van deze documenten met de inhoud en de doelstellingen van het ontwerp van de Algemene Uitgavenbegroting voor datzelfde jaar.

— Renvoi aux commissions compétentes.

Verwezen naar de bevoegde commissies.

M. le Président. — Il est donné acte de cette communication au premier président de la Cour des comptes.

Van deze mededeling wordt aan de eerste voorzitter van het Rekenhof akte gegeven.

Dépenses en marge du budget — Uitgaven buiten de begroting

M. le Président. — En application de l'article 44 des lois coordonnées sur la comptabilité de l'Etat, le Premier ministre a donné connaissance au Sénat, par dépêche du 6 décembre 1993, de la délibération n° 3127 prise par le Conseil des ministres et relative à des dépenses faites en marge du budget.

Overeenkomstig artikel 44 van de gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit, heeft de Eerste minister, bij dienstbrief van 6 december 1993, aan de Senaat kennis gegeven van de beraadslaging nr. 3127 door de Ministerraad getroffen betreffende uitgaven gedaan buiten de begroting.

— Renvoi à la commission des Finances.

Verwezen naar de commissie voor de Financiën.

M. le Président. — Il est donné acte de cette communication au Premier ministre.

Van deze mededeling wordt aan de Eerste minister akte gegeven.

VOORSTELLEN — PROPOSITIONS

Inoverwegingneming — Prise en considération

De Voorzitter. — Aan de orde is thans de bespreking over de inoverwegingneming van voorstellen.

L'ordre du jour appelle la discussion sur la prise en considération de propositions.

U hebt de lijst ontvangen van de verschillende in overweging te nemen voorstellen met opgave van de commissies waarnaar het Bureau van plan is ze te verwijzen.

Vous avez reçu la liste des différentes propositions à prendre en considération, avec indication des commissions auxquelles le Bureau envisage de les renvoyer.

Leden die opmerkingen mochten hebben, gelieven mij die vóór het einde van de vergadering te doen kennen.

Je prie les membres qui auraient des observations à formuler, de me les faire connaître avant la fin de la séance.

Tenzij er afwijkende suggesties zijn, zal ik beschouwen dat die voorstellen in overweging zijn genomen en verwezen naar de commissies die door het Bureau zijn aangeduid.

Sauf suggestions divergentes, je considérerai les propositions comme prises en considération et renvoyées aux commissions indiquées par le Bureau.

La parole est à M. Péciaux.

M. Péciaux (PS). — Parmi les propositions soumises à la procédure de recevabilité, figure la proposition de résolution numéro 858.

Cette proposition tend à charger des membres du Gouvernement de concrétiser une politique qui pourrait se traduire par une loi d'amnistie générale en faveur de ceux qui ont été punis, en raison de leur comportement politique, pour des faits commis durant l'occupation.

Bien que cette proposition soit plus modérée que les nombreuses autres qui l'ont précédée, nous souhaitons qu'elle soit déclarée irrecevable par le Sénat, et ce pour plusieurs raisons.

Première raison, la proposition soutient une amnistie ou des mesures inconditionnelles et générales qui ne visent pas des délits d'une gravité relative mais couvrent tous les actes de collaboration, y compris les plus atroces.

Deuxième raison, il pourrait paraître choquant d'engager une procédure qui vise à absoudre certains actes par une mesure générale alors que d'autres pays citent à comparaître des collaborateurs célèbres qui, eux aussi, ont cherché à justifier leurs crimes par leur engagement politique.

Troisième raison enfin: elle est liée à l'importance de la mémoire et au statut des victimes de la guerre et des actes de collaboration.

En nous engageant sur la voie d'une amnistie générale et inconditionnelle qui, non seulement supprime la peine, mais efface le crime, nous ne ferions que confirmer une tendance à l'oubli fort préoccupante.

Il faut rappeler, par ailleurs, que des mesures de grâce ou de réhabilitation individuelles sont toujours possibles. De nombreuses personnes condamnées après guerre en ont bénéficié. Quand on évoque l'amnistie à l'heure actuelle, celle-ci ne concerne plus, en général, que les collaborateurs responsables des faits les plus terribles.

Nous ne sommes nullement hostiles au fait que le Gouvernement étudie des dossiers individuels, plus particulièrement — puisqu'il évoque ce problème — ceux dans lesquels on constaterait que des conséquences négatives sur le plan social et humain sont encore préjudiciables, à l'heure actuelle, à des générations qui n'ont pas connu la guerre. En leur temps, le ministre Philippe Moureaux et d'autres responsables du PS l'ont d'ailleurs déclaré.

Nous ne sommes donc pas opposés à des solutions individuelles. Par contre, nous ne pouvons pas accepter l'idée d'une amnistie ou de mesures générales et inconditionnelles qui viseraient tous les inciviques, quels que soient les faits commis. Cela est contraire aux valeurs fondamentales de notre démocratie qui s'est édifiée sur la contestation du nazisme.

C'est la raison pour laquelle le groupe PS demande que la proposition soit déclarée irrecevable. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Maes.

Mevrouw Maes (VU). — Mijnheer de Voorzitter, ik betreur de houding van de PS. Ik kan begrijpen dat zij over de grond van de zaak een houding aanneemt die niet de onze is, maar ik betreur principiële dat zij weigert een voorstel in overweging te nemen omdat zo'n houding niet democratisch is. In naam van democratische waarden de democratie veroordelen, is gevaarlijk. Een objectief onderzoek naar de asociale gevolgen van de repressie zou nu, vijftig jaar na de oorlog toch moeten kunnen gebeuren.

De Volksuniefractie zal dit voorstel ten gronde met overtuiging steunen. Ik begrijp ook niet waarom de PS zich vijftig jaar na het einde van de oorlog — binnenkort krijgen wij in vele steden en dorpen de herdenkingsfeesten — nog altijd hardnekkig blijft verzetten tegen wat ik zou noemen «het vegen van de spons». Niemand vraagt goed te keuren wat tijdens de collaboratie is gebeurd. In Vlaanderen en in Wallonië zijn er echter uiteenlopende redenen geweest waarom mensen in de collaboratie zijn verzeild.

Geachte collega's van de PS, een actueel voorbeeld, zoals dat van de Koerden, kan één en ander duidelijk maken. Het Koerdische volk leeft verdeeld over vijf verschillende Staten. De Iraakse Koerden belanden soms in de collaboratie met de Iraanse en omgekeerd, omdat de rechten van de Koerden in het land waar ze leven, niet worden erkend. Vele mensen in Vlaanderen zijn om een soortgelijke reden in de collaboratie verzeild. Ik ben geboren in 1941. Meer en meer senatoren in het halfroond hebben de oorlogsgebeurtenissen niet zelf meegemaakt. We zullen binnenkort vijftig jaar vrede vieren, maar waarom moeten wij in hoofde van een aantal mensen nog altijd de gevolgen van die oorlog blijven meeslepen?

De heer Seeuws (SP). — Mevrouw Maes, omdat er, niet in uw familie, maar wel in de mijne nog steeds mensen de gevolgen dragen van de verkeerde houding van anderen.

Wij hebben er geen probleem mee om amnestie te verlenen voor afzonderlijke gevallen. Een algemene en onvoorwaardelijke amnestie kan voor ons echter niet omdat een aantal personen weigeren te erkennen dat ze zich hebben vergist.

Mevrouw Maes (VU). — Maar we zijn vijftig jaar later!

De heer Seeuws (SP). — Vijfenvestig jaar, vijftig jaar of vijfenvijftig jaar na de oorlog, het maakt niet zoveel uit.

Mevrouw Maes (VU). — De vraag is of het probleem moet uitsterven samen met de betrokkenen.

De heer Seeuws (SP). — Denk aan de slachtoffers van de verklinkingen.

Mevrouw Maes (VU). — Mijnheer Seeuws, ik heb alle begrip voor het menselijk leed, maar de oorlog is al vijftig jaar voorbij. Binnenkort zullen er in dorpen en steden herdenkingsfeesten worden gehouden die in de eerste plaats in het teken staan van vrede en democratie.

De heer Seeuws (SP). — Dat is dan vijftig jaar te laat.

Mevrouw Maes (VU). — Er loopt een splijtzwam doorheen onze gemeenschap.

De heer Seeuws (SP). — Dat is onze schuld niet!

Mevrouw Maes (VU). — Het is precies om de toekomst te beschermen dat wij eindelijk een spons over het verleden moeten halen. Mijnheer Seeuws, ik deel uw afschuw voor het fascisme en het nazisme, maar toch kan ik niet langer passief blijven bij het leed van mensen van mijn generatie, die zijn opgegroeid in gezinnen die geleden hebben onder de oorlog, maar ook onder de repressie. Een wetenschappelijk onderzoek in Nederland over de gebeurtenissen in Java, ook in de periode van de Tweede Wereldoorlog, toont aan dat de trauma's bij kinderen van de overwinnaars even groot zijn als bij die van de verliezers.

Kunnen wij niet eindelijk deze bladzijde omdraaien? Moeten wij bij de viering van 50 jaar bevrijding opnieuw de oude wonden openrijten? Moeten wij de mensen blijven verdelen op basis van feiten uit een ver verleden?

De zorg voor de vrede en de democratie en de afschuw voor een nationalisme dat zichzelf gelijk stelt met ethnocentrisme en in naam daarvan anderen vervolgt, mogen niet langer een alibi zijn. Op een onbevengene wijze moeten wij veroordelen wat moet worden veroordeeld, maar even goed moeten wij de bladzijde kunnen omdraaien over een episode uit onze geschiedenis die veel menselijk leed heeft veroorzaakt. Vanuit die overtuiging steunen wij het voorstel van de heer Goossens. Aan de vooravond van Kerstmis en van de viering van 50 jaar bevrijding moet dit mogelijk zijn. Wij wensen een objectief onderzoek, wars van alle emoties.

Aan de collega's van de PS wil ik mijn respect uitdrukken voor de toon waarop zij hun verzet hebben geformuleerd. Ooit heb ik in deze Senaat andere taferelen meegemaakt. De waarden van vrede en democratie moeten in alle omstandigheden inderdaad worden verdedigd, ook bij de inoverwegingneming van dit voorstel. Speciaal aan hen vraag ik dan ook de houding van de Volksunie niet alleen te willen begrijpen, maar ze ook bij te vallen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Verreycken.

De heer Verreycken (Vl. Bl.). — Mijnheer de Voorzitter, de inoverwegingneming van dit voorstel wordt hier duidelijk aangevochten omwille van de grond van de zaak en niet omwille van de strijdigheid ervan met onze wetten of gewoonten. Daaruit blijkt reeds dat de formaliteit, die bij deze inoverwegingneming zou moeten gelden, straffeloos wordt misbruikt om het straatbewind dat in 1945 de wetten dicteerde, vandaag nog verder te zetten. Zonder een omstandig amnestiepleidooi te ontwikkelen — dat bewaar ik liever voor het moment dat een resolutie ten gronde wordt behandeld — wil ik nu reeds opmerken dat de dramatische ontwikkeling in de zaak van Irma Laplasse de ogen van de afwijzers zouden moeten openen. Het zijn ontwikkelingen die symptomatisch zijn voor het hele dossier van de amnestie. Het zijn stukken waaruit overduidelijk blijkt dat meinedige getuigen de moord op Irma Laplasse mogelijk maakten. Die feiten worden niet aangegrepen voor een onmiddellijk nieuw proces, dat al lang had moeten doorgaan. Alle sussende verklaringen ten spijt wacht de rechtvaardigheid nog altijd op de invulling ervan door de rechtspraak.

Het is mijn overtuiging dat de heropening van een pak andere dossiers dezelfde moordende onverantwoordelijkheid zou openbaren. Dat is nu echter het probleem. Daarom heb ik er moeite mee om elk geval individueel te beschouwen. De meeste dossiers uit die onverkijkelijke periode zijn onvolledig en oncontroleerbaar omdat de repressie totaal en onvoorwaardelijk was en helemaal geen rekening hield met de rechten van de verdediging, noch met de noodzaak van het aanleggen van een degelijk dossier. Deze totaalheid, deze onvoorwaardelijkheid van de repressie, deze onmogelijkheid tot het fragmentarisch herzien van dossiers kunnen alleen maar worden beantwoord door een amnestie die even totaal en onvoorwaardelijk is. Er is geen ander antwoord mogelijk op de repressie. Daarom moet deze resolutie volgens mij in overweging worden genomen door al degenen die recht zoeken.

In verband met de toelichting bij het bewuste voorstel van resolutie moet ik zeggen dat het voor mij geen verschil uitmaakt dat een Saxen-Coburger het recht heeft tot het verlenen van genade. Het zijn de beide Kamers die de meest verpletterende verantwoordelijkheid dragen. Het zijn de Kamers die de zijde kunnen kiezen

van alle mogelijke en onmogelijke duistere belangen zoals het toedekken van de facto koppelbaasactiviteiten van de toenmalige gevangenisdirecties. Het is het Parlement dat permanent kan blijven voortwerken onder de slagzin « *Vae Victis* ». Het is ook het Parlement dat kan eisen dat recht geschiedt.

Het Vlaams Blok heeft niet de gewoonte om alle mogelijke omfloerste belgicismen te gebruiken teneinde de kern van de zaak te ontwijken. Wij hebben de gewoonte de zaken bij hun naam te noemen. Wij zullen de inoverwegingneming van dit voorstel van resolutie dan ook steunen omdat het ten voordele is van hen die onrecht werd aangedaan. Het Vlaams Blok zal nooit jonge idealisten verloochenen naargelang van de kant van de barricade waar ze hebben gestaan. Dat lijkt mij niet eerlijk. Wij zullen altijd respect opbrengen voor jonge idealisten, aan welke kant van de barricade zij ook staan. Indien hen onrecht werd aangedaan zullen wij ervoor pleiten dat dit onrecht wordt omgezet in recht. Dat lijkt mij een duidelijke eis die naar beide Kamers kan worden gezonden. Wij zullen altijd aan de rechtvaardige kant van de barricade staan, wat trouwens een volksnationalistische opdracht is. Wij hebben er geen probleem mee dat daarvoor zelfs Belgische haatdragende instellingen zouden ontploffen. (*Applaus bij het Vlaams Blok.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Croo.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, het is niet de eerste keer dat wij met dit probleem worden geconfronteerd. De houding van onze fractie destijds, onder wijlen Herman Vanderpoorten — en ook mevrouw Herman-Michielsens en de heer Jean Pede waren dezelfde mening toegedaan — was dat de inoverwegingneming een probleem is dat zich onderscheidt van de grond van de zaak. Wij hebben ook de vorige keer deze ontvankelijkheid goedgekeurd, maar ik zeg zeer rustig namens de VLD-fractie dat wij het met de inhoud hoegenaamd niet eens zijn. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman (SP). — Mijnheer de Voorzitter, ik bevestig wat steeds de houding is geweest van de SP-fractie met betrekking tot deze materie, namelijk dat ieder lid van de fractie vrij zijn stem kan uitbrengen. Ik wens wel even te onderstrepen dat het niet gaat om ontvankelijkheid, maar dat in artikel 45, alinea 1, van ons Reglement wel degelijk staat dat de Senaat beslist ofwel een voorstel in overweging te nemen, ofwel het te verwerpen ofwel van oordeel is dat er niet over dient te worden beraadslaagd.

De stelling die werd verdedigd door de heer Péciaux moet worden geïnterpreteerd in het licht van dit laatste punt.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Croo.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, technisch gezien heeft de heer Erdman uiteraard gelijk. Onze bedoelingen zijn echter duidelijk naar voren gekomen. Wij hebben geen bezwaar tegen het in overweging nemen, maar wel tegen de inhoud van het voorstel. Onze houding ter zake is trouwens niet gewijzigd.

De Voorzitter. — Dames en heren, ik bevestig de verklaring van de heer Erdman.

Wij zullen ons om 16 uur uitspreken, niet over de ontvankelijkheid, maar wel — in uitvoering van artikel 45 van ons Reglement — over de vraag of er dient te worden beraadslaagd, dus over het al dan niet in overweging nemen van dit voorstel van resolutie.

HERZIENING VAN DE GRONDWET
REVISION DE LA CONSTITUTIONHERZIENING VAN TITEL II VAN DE GRONDWET, OM
EEN ARTIKEL 24BIS IN TE VOEGEN BETREFFENDE DE
ECONOMISCHE EN SOCIALE RECHTEN*Hervatting van de beraadslaging**Terugverwijzing naar de commissie*REVISION DU TITRE II DE LA CONSTITUTION, EN VUE
D'Y INSÉRER UN ARTICLE 24BIS RELATIF AUX DROITS
ECONOMIQUES ET SOCIAUX*Reprise de la discussion**Renvoi en commission*

De Voorzitter. — Dames en heren, wij hervatten de beraadslaging over de herziening van titel II van de Grondwet, om een artikel 24bis in te voegen betreffende de economische en sociale rechten.

Nous reprenons la discussion de la révision du titre II de la Constitution, en vue d'y insérer un article 24bis relatif aux droits économiques et sociaux.

Het woord is aan de heer Lozie.

De heer Lozie (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, wat vandaag in de Senaat ter bespreking voorligt, mag op verschillende manieren als bijzonder worden omschreven. Tijdens deze legislatuur hebben we reeds enkele grondwetsherzieningen meegemaakt, zo belangrijk zelfs dat wij binnenkort een echte facelift zullen moeten doorvoeren. Vandaag voegen we daar nog een extra artikel aan toe. Het is merkwaardig dat een artikel dat reeds een jarenlange voorgeschiedenis met zich draagt, precies nu, net voor een volledige herschikking van de Grondwet, ter goedkeuring voorligt. Het toeval kan soms schitterend programmeren.

Inderdaad, dit is niet zomaar een artikel. Toevoegen van grondrechten aan de Grondwet raakt immers de belangen van elke burger en zijn een uiting van de visie van de grondwetgever over onze maatschappij, vandaag en voor de toekomst.

Ook de economische context van vandaag werpt een apart licht op deze grondwetgeving. Dat precies in economisch moeilijke tijden het recht om een menswaardig leven te leiden grondwettelijk wordt vastgelegd, is veelbetekenend. Wij hebben als groenen dan ook weinig moeite om deze grondwetswijziging te steunen.

Bovendien is dit voorgestelde artikel 24bis het resultaat van parlementair werk in de echte zin van het woord. Het gaat hier niet om een regeringsontwerp, maar om een werkstuk, vertrekkend van meerdere wetsvoorstellen uit het verleden, jarenlang bediscussieerd in commissie en in een bijzondere werkgroep, in een niet steeds evidente dialoog met de Kamer van volksvertegenwoordigers, met een open geest in het oog gehouden door de Regering. Wij hebben dit vanmorgen trouwens ondervonden. Ik heb slechts de eindfase van de discussie meegemaakt, maar ik heb in die korte tijd kunnen genieten van de doelgerichte diplomatie van de voorzitter van de werkgroep, de heer Stroobant. Zijn werk is nog niet af. Er zal nog heel wat handigheid nodig zijn om de «hindernis» van de Kamer te overwinnen.

Ik heb ook vooral kunnen steunen op mijn ervaren collega van Ecolo, mevrouw Nélis. Wij zullen haar voortaan in deze Senaat missen, maar gelukkig niet in de groene familie. Het heeft haar zeker deugd gedaan dat zij door het toeval precies die commissie voor de Herziening van de Grondwet mocht voorzitten waar dit voorstel werd goedgekeurd.

Mijn waardering voor de rapporteurs, de voorzitter van de werkgroep en mevrouw Nélis doet echter niets af aan mijn waardering voor de samenwerking met de andere collega's, de uitste-

kende medewerking vanuit wetenschappelijke hoek, de diensten van de Senaat en de medewerkers van het kabinet van de Eerste minister. Eigenlijk bleef alleen de VLD nogal afzijdig in dit proces. Ik vermoed dat dit niet aan het toeval te wijten is en indien deze houding ook een beeld geeft van de toekomstige politieke verhoudingen, dan durf ik zelfs als een optimist de volgende verkiezingen tegemoet te zien.

Ik wil van de gelegenheid gebruik maken om een paar bedenkingen te maken bij wat vanmorgen onder andere door senator De Grauwe werd verklaard. Als alternatief voor het inschrijven van grondrechten in de Grondwet noemt de VLD het inschrijven van het recht op een minimuminkomen. Dat zou mogelijk zijn, meteen toepasbaar en kunnen worden afdwongen. Dit is toch zeer hypocriet voor een groep die de jongste maanden zelfs pleit voor het op losse schroeven zetten van het minimumloon dat momenteel in ons land wordt toegekend. Waar zit dan de coherentie?

De heer De Grauwe (VLD). — Mijnheer Lozie, er is toch een fundamenteel verschil tussen minimuminkomen en minimumloon.

De heer Lozie (Agalev). — Mijnheer De Grauwe, u moet niet het minimuminkomen verdedigen en tegelijkertijd het minimumloon in uw eigen bedrijven op de helling zetten. Zo geeft u de «hete aardappel», waarover u vanmorgen sprak en die u in uw eigen bedrijven in handen hebt, door aan de overheid. Dat is pas hypocriet en een gemakkelijksoplossing en daar ben ik het helemaal niet mee eens.

Bovendien hebt u de problematiek van het patrimoniale recht in de commissie voor de Herziening van de Grondwet ter sprake gebracht. Is het recht op eigendom dan wel afdwingbaar? U hebt immers kritiek op dit voorstel, omdat het niet rechtstreeks afdwingbaar is, maar is het recht op eigendom, zoals het wordt voorgesteld door de VLD, dat dan wel? Zo ja, dan betekent dat dat elke burger naar de rechter kan stappen om eigendom af te dwingen. Dat is immers de consequentie van uw uiteenzetting in de commissie. Ik trek uw redenering van vanmorgen enkel maar door.

Vanmorgen hebt u laten doorschemeren dat de keuze voor het inschrijven van sociale grondrechten in de Grondwet neerkomt op een keuze tussen planeconomie en vrije-markteconomie. Dit vind ik een zeer primitieve manier van economisch denken. Indien de economen er niet in slagen een economisch alternatief voor de toekomst uit te tekenen — wat wij een duurzame economie noemen — dan geven zij enkel het bewijs van hun gebrek aan creativiteit, wat toch een eigenschap is waar iedere ondernemer in een vrije-markteconomie trots op is. Men denkt nu niet meer in de lijn van een primitieve tegenstelling tussen vrije-markteconomie en planeconomie. Dit is lang verleden tijd. Het echte standpunt van de VLD is voor mij duidelijk: zij weigeren het fundamentele recht van de burger op een menswaardig leven in de Grondwet in te schrijven. Dat is de essentie van hun voorstel en daar kunnen wij het niet mee eens zijn.

Ik kom nu tot de inhoud van het voorstel. De opdracht van de werkgroep en van de commissie was niet eenvoudig. Dit wordt goed geïllustreerd op bladzijde 5 van het verslag waar een viertal punten worden benadrukt. Eerst kwam de werkgroep tot het besluit dat de federale grondwetgever bevoegd is om de sociale grondrechten in de Grondwet in te schrijven, maar dat deze operatie een volledig neutraal karakter moet hebben ten opzichte van een eventuele toekomstige herverdeling van de bevoegdheden tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten. Ondubbeltzinnig maakt de werkgroep duidelijk dat de sociale grondrechten geen directe werking hebben, maar dat de wetgever of decreetgever deze grondrechten concreet zal uitwerken. Dit belet niet dat deze grondrechten reeds vanuit de Grondwet een reële politieke en een reële positief-rechtelijke draagwijdte hebben. Deze alinea uit het verslag levert al genoeg materie om studenten in staatsrecht een hele poos mee zoet te houden.

Professor Blanpain verwoordde het belang van dit artikel in zijn gekende klare stijl, tevens aanbevolen lectuur uit het verslag. Ik onderschrijf graag de doeleinden die hij aangeeft voor het invoeren van grondrechten in de Belgische Grondwet en de alge-

mene manier waarop dit nu gebeurt. Het is inderdaad absoluut noodzakelijk dat alle beleidsinstanties op alle niveaus klaar en duidelijk weten welke fundamentele opties dienen uitgewerkt en bevorderd te worden, door stimulering of door zelf op te treden. Tevens moet iedereen weten welke de fundamentele waarden zijn die in onze maatschappij worden aangehouden, zeker geen overbodige formulering in deze tijd van catastrofaal egocentrisme. Waar wij in het verleden reeds binnen Europa gepleit hebben voor een evenwicht tussen de economische en sociale wereld, waar een sociaal Europa nog veel te veraf ligt, in dat Europa moet ons land niet langer talmen om een bijdrage te leveren tot een universele uitstraling van onze sociale doelstellingen. Tot zover een belangrijke uiteenzetting van professor Blanpain, die ik volmondig kan beamen.

Vandaag, in een wereld waar geld een veel te belangrijke plaats krijgt toebedeeld, waar speculanten begrotingen kunnen ontworpen en woekerwinsten op kapitaal als vanzelfsprekend worden ervaren, is het belangrijk te stellen dat het recht op arbeid als grondrecht veel meer is dan een recht op inkomen. Het is inderdaad ook een vorm van zelfverwezenlijking, van zich dienstig maken in het economisch en maatschappelijk leven. Noch de overheid, noch de privé-ondernemer kunnen zich ontdoen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dit moet vandaag duidelijk worden verklaard op een ogenblik dat de overheid over te weinig middelen beschikt, de privé-sector arbeid uitstoot en de sociale zekerheid stapsgewijs wordt afgebroken.

In de commissie voor de Herziening van de Grondwet werd aan het voorstel vanuit de werkgroep een verwijzing toegevoegd naar het belang van maatschappelijke plichten, naast sociale rechten. De grondwetgever wil vandaag zeker niet aan de mensen wijsmaken dat ze rustig kunnen blijven slapen, dat een rechtvaardige en gelukkige samenleving ons vanzelf in de schoot zal worden geworpen. Iedereen draagt inderdaad ook een individuele verantwoordelijkheid. Maar ik wil meteen ook benadrukken dat deze invoeging niet de indruk mag wekken dat de rechten steeds en noodzakelijkerwijze gekoppeld zijn aan de plichten. Er zijn fundamentele rechten waarvoor de overheid moet instaan alvorens er zelfs maar sprake kan zijn van plichten. In een solidaire maatschappij garandeert men aan elkaar fundamentele rechten, en rekent men op elkaars verantwoordelijkheidszin, dit in tegenstelling tot een privé-verzekering, waarbij men een recht afkoopt.

In deze context doet het mij dan ook bijzonder plezier dat in de werkgroep en de commissie steeds de overtuiging aanwezig was dat deze grondrechten gelden voor alle inwoners van het land. Professor Delpérée gaf juridische argumenten waarom wij ervan moeten uitgaan dat de Belgen en de vreemdelingen in dit verband op gelijke voet moeten worden geplaatst. Alleen via een wet kunnen uitzonderingen op deze gelijkstelling worden toegestaan.

In de einddiscussie van de commissie werd niet ingegaan op een voorstel om meteen ook patrimoniale rechten te formuleren. Voor ons was dit geen prioriteit. Eigendomsrecht is reeds in de Grondwet impliciet gewaarborgd, maar bovendien zijn burgers met een patrimonium doorgaans beter in staat voor hun rechten op te komen dan de groep werklozen die niet eens aan werk geraakt, laat staan een patrimonium kunnen verwerven. De Grondwet dient volgens mij bij prioriteit de zwaksten in bescherming te nemen. Waarmee ik geen afbreuk wil doen aan het recht op een billijk patrimonium! Maar het recht op wonen primeert op het recht op eigendom, zoals ook het recht op een gezond leefmilieu niet alleen via het eigendomsrecht mag te bereiken zijn.

Om analoge redenen werd de discussie omtrent het recht op een billijk fiscaal systeem nu niet afgerond. De interpretatie van de billijkheid van de fiscaliteit ten opzichte van het individu, of ten opzichte van de collectieve groep van de hele maatschappij, kan tot zodanig tegengestelde conclusies leiden, dat de verwoording van dit recht in de Grondwet op het ogenblik nog niet mogelijk was.

Maar ik wil eindigen in de stijl van het voorgestelde artikel, namelijk op een positieve wijze. Vandaag formuleren we in de Grondwet een opdracht, een taak, voor ieder individu, voor elke

groep in onze maatschappij, voor alle overheden die ons land rijk is. Om deze opdracht niet alleen in de Grondwet in te schrijven, maar om hem ook aan te pakken, willen wij groenen ons graag engageren. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Loones.

De heer Loones (VU). — Mijnheer de Voorzitter, de Volksunie heeft ervoor gekozen positief mee te werken aan de initiatieven met betrekking tot het inschrijven van sociale en economische rechten in de Belgische Grondwet. Wij zijn uitgegaan van voorstellen die tijdens de vorige legislatuur reeds werden ingediend door de Volksunie-senaatsfractie. Ik verwijs onder meer naar het voorstel van Roger Blainpain van september 1988.

Op het verzoek van collega Maxime Stroobant om een werkgroep samen te stellen hebben we onmiddellijk gunstig gereageerd. Ik wil op mijn beurt hulde brengen aan de drijvende kracht achter de werkgroep en sluit me aan bij de woorden van lof in verband met de sfeer in die werkgroep. Voor alle deelnemers, ook voor mij, was die samenwerking een verrijkende ervaring.

De Volksuniefractie had nochtans heel principiële voorwaarden. Allereerst een algemene benadering. Positief rechtelijk kan de inschrijving van sociale en economische rechten in de Grondwet ongetwijfeld niet worden beschouwd als wereldschokkend nieuws. Ook nu reeds zijn de verschillende rechten politiek gewaarborgd en voor het grootste gedeelte zelfs opgelegd door internationale verbintenissen, in het bijzonder door het Europees Sociaal Handvest van 1961 en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten van 1966 dat in de Verenigde Naties werd gesloten.

De inschrijving in de Grondwet heeft dus vooral een principiële waarde. Het is van belang dat dergelijke grondrechten worden erkend op alle relevante niveaus, zowel het internationale als het nationale en wat het federale België betreft, zowel het federale niveau als dit van de Gemeenschappen en de Gewesten.

De heer De Croo (VLD). — Als u de waarde hiervan vergelijkt met die van internationale verdragen, dan is het weinig hoopvol.

De heer Loones (VU). — Het is niets nieuws.

De heer De Croo (VLD). — Het is ook niets waard.

De heer Loones (VU). — Ik begrijp dan ook niet waarom sommigen zich er zo passioneel tegen verzetten. Ik zei het al, in de eerste plaats heeft de inschrijving een principiële waarde.

In de tweede plaats verwacht men van de inschrijving in de Grondwet een zeker pedagogisch effect. Het opnemen van economische en sociale rechten in de Grondwet moet een staatsburgerlijk opvoedende waarde hebben waardoor de wetgever, de overheid en alle andere betrokken partijen, in het bijzonder het onderwijs, worden geïnspireerd.

Bovendien verwacht men dat onze Grondwet daardoor een bijdrage levert aan de kracht van de universele waarden.

Een grondwet is het visitekaartje van een natie. Naarmate de maatschappij, voor ons in casu het Europese geheel, op steeds strakkere wijze beheerst wordt door economische dwangmatigheden, wordt het belangrijker bepaalde evenwichten in te schrijven in de respectieve grondwetten. De richting hierbij moet niet steeds worden aangegeven van bovenuit, via internationale verdragen. Europa moet ook worden opgebouwd van onderuit.

Het essentiële punt in de discussie is uiteraard de juridische draagwijdte van het inschrijven van sociale en economische rechten in de Grondwet, meer bepaald de mogelijke onmiddellijke werking van de bepalingen. Ik ga over dit punt niet lang uitweiden. De Volksunie onderschrijft de ter zake bereikte consensus. Essentieel is dat iedereen het recht heeft een menswaardig leven te leiden. Dit wordt zonder bijkomende voorwaarden als eerste punt in het voorstel opgenomen. De uitvoering van dit principe moet gebeuren door de respectieve wetgevende organen. Hierbij staan

rechten en plichten naast elkaar. Daarover werd de consensus bereikt, maar zonder dit compromis was er waarschijnlijk geen akkoord geweest.

Vermits minister Dehousse niet meer aanwezig is, ga ik niet in op de vraag of maatregelen die voorwaarden vastleggen voor het uitoefenen van een beroep, meer bepaald de *numerus clausus*, verenigbaar zijn met het principe van het recht op vrije keuze van beroep. Ik verwijs naar mijn tussenkomst van vanmorgen en ik dring er nogmaals op aan dat de voorzitter van de werkgroep en de hoofdindieners van het voorstel hierover nog tijdens deze vergadering klaarheid scheppen.

Van bij het begin van de werkzaamheden in de werkgroep heeft de Volksunie beklemtoond dat zij een institutionele voorwaarde stelt voor het goedkeuren van om het even welke tekst. Twee punten zijn hierbij belangrijk. Grondwetsbepalingen inzake sociale rechten mogen niet zo worden geformuleerd dat zij later een hindernis kunnen vormen in het debat over de organisatie van de sociale zekerheid in het federale België. Vervolgens moet men beseffen dat materies zoals leefmilieu, huisvesting, bijstand en bescherming van de gezondheid onder de bevoegdheid van de Gewesten en de Gemeenschappen vallen en dus eigenlijk niet thuishoren in de Grondwet. Wij willen voorkomen dat het opnemen in de Grondwet van dergelijke economische en sociale grondrechten, die, in tegenstelling tot de klassieke politieke rechten en vrijheden, een optreden van de overheid vragen, misbruikt worden als rechtsgrond voor het toekennen van bevoegdheden aan de federale overheid in domeinen die grotendeels tot de gemeenschaps- of gewestbevoegdheden behoren. Dit is des te belangrijker nu de federale Grondwet na de Sint-Michielsakkoorden de residuaire bevoegdheden aan de deelgebieden toewijst.

Met de thans voorgestelde tekst zijn wij er dus in geslaagd tegemoet te komen aan die bezorgdheid voor het institutionele kader. Hierover vindt u meer onder titel IV van de toelichting, die handelt over de federale Grondwet en de bevoegdheden van de Gewesten en de Gemeenschappen.

Herhaaldelijk hebben wij gevraagd of na de staatshervorming de federale grondwetgever nog wel sociale rechten en vrijheden in de Grondwet kan inschrijven, vermits het hier gaat om materies die tot de exclusieve bevoegdheid van de Gemeenschappen of Gewesten behoren. In de werkgroep en ook bij de grondwetspecialisten die door de werkgroep werden gehoord, heersten hieromtrent uiteenlopende opvattingen. De werkgroep en de commissie zijn er nochtans in geslaagd deze opinies te verzoenen. In de Grondwet wordt het algemene principe, het recht op het leiden van een menswaardig leven, ingeschreven. De bescherming van de daarvan afgeleide economische en sociale rechten wordt echter opgedragen aan de respectieve bevoegde overheden, die deze zaken moeten regelen bij wet, decreet of ordonnantie.

Iedereen — ook de meest fervente verdedigers van een verregaande bevoegdheid van de federale grondwetgever — was het erover eens dat de voorgestelde grondwetsbepalingen geen enkel bevoegdheidsverdelend effect kunnen hebben en dat ze ook niet als dussel kan worden geïnterpreteerd in geschillen over de impliciete bevoegdheden. Ook wanneer er in de toekomst bevoegdheidsherschikkingen plaatsvinden, wat de Volksunie niet alleen onvermijdelijk maar ook hoogst wenselijk acht, behouden de voorgestelde grondwetsbepalingen een volstrekt neutraal karakter. Zoals in de memorie van toelichting vermeld, blijkt dit reeds overduidelijk — maar *a contrario* — uit de opname in deze tekst van de culturele rechten die bij uitstek tot de exclusieve bevoegdheid behoren van de Gemeenschappen.

Het is onder deze voorwaarden en binnen deze krijtlijnen dat de Volksunie het voorstel zal goedkeuren. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Croo.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik ontwaar geen enkel lid van de Regering. Strikt genomen is dit niet nodig aangezien het om een voorstel tot herziening van de Grondwet gaat, zoals we er al zoveel hebben besproken. Men zegt mij dat deze ochtend de Regering nochtans vertegenwoordigd was, maar naar het schijnt zouden er spanningen zijn binnen de meerderheid

en dit in de Kamer. Minister Dehousse die hier vanmorgen aanwezig was zou twijfelen aan de « stembaarheid » van dit voorstel. Het zou dus goed zijn dat de Regering ons de eer en het genoegen zou doen hier aanwezig te zijn.

Mijnheer de Voorzitter, mocht u mij hierop antwoorden dat het toch om een voorstel gaat waarvoor de aanwezigheid van de Regering niet vereist is, dan zou ik u toch willen zeggen dat u als voorzitter van de commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen moet weten dat heel veel van die voorstellen tot herziening, door de Regering waren « gebakken » maar door de parlementsleden met bevende handen naar Kamer en Senaat werden gedragen. Ik dring dus ook aan op de aanwezigheid van de Regering bij de bespreking van dit voorstel.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts, rapporteur.

De heer Arts (CVP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, de Regering was hier vanmorgen vertegenwoordigd. Minister Dehousse, ik zou haast zeggen « professor » Dehousse, heeft de rapporteur en de indieners van het voorstel enkele pertinente vragen gesteld.

Het examen is goed verlopen. Of we twintig op twintig hebben gehaald, weet ik niet. De aanwezigheid van de Regering is voor dit voorstel niet vereist en ik kan de Senaat medelen dat er binnen de meerderheid geen enkele verdeeldheid wordt vastgesteld.

De Voorzitter. — Mijnheer De Croo, bij een debat en een stemming over voorstellen tot herziening van de Grondwet is de aanwezigheid van de Regering niet vereist, noch in openbare vergadering noch in de commissie. Dit behoort tot de traditie van de Senaat. De Regering mag natuurlijk, als zij dat wenst, aanwezig zijn. Zij is welkom. Maar een grondwetsherziening is nu eenmaal één van de prerogatieven van het Parlement.

In dit geval hecht ik dus geen overdreven belang aan het al dan niet aanwezig zijn van de Regering. Zoals de rapporteur het daarnet al zei, was het vanmorgen eerder professor Dehousse dan minister Dehousse die ons te woord stond.

De heer De Croo (VLD). — Moet ik hieruit besluiten dat de Kamer meer behoefte heeft aan de aanwezigheid van de Regering?

De Voorzitter. — Dat is mogelijk, maar daar wens ik mij niet over uit te spreken.

Het woord is aan de heer Arts, rapporteur.

De heer Arts (CVP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, namens de CVP-fractie wens ik de heer Stroobant geluk te wensen voor de hardnekkigheid waarmee hij deze zaak heeft verdedigd in de hoop dat de beide Kamers met de steun van de Regering zijn droom helpen waarmaken. Mijn dank gaat ook naar alle leden van zijn werkgroep en naar de diensten van de Senaat die voor beide verslagen uitstekend werk hebben verricht.

Ik wil in de eerste plaats even ingaan op de vraag van professor Dehousse waarover collega Loones graag meer duidelijkheid wou. Ik bevestig hier dat de vraagstelling eigenlijk geen enkel verband hield met het behandelde probleem en dat het Arbitragehof wel voor onderwijs, maar niet voor de andere artikelen van de Grondwet bevoegd is. Het is bovendien ook bevoegd voor artikel 6 en *6bis*, maar niet voor een eventueel *24bis*. Professor Dehousse is daar perfect van op de hoogte, maar op het ogenblik dat hij de vraag stelde, zag hij blijkbaar een probleem in die situatie.

Zowel de VLD als de PRL hebben in het debat van vandaag enkele belangrijke nieuwe zaken naar voren gebracht. Ik kan er mij enkel maar over verheugen dat zij in de laatste meters voor de stemming van een nieuw grondwetsartikel een grote activiteit aan de dag leggen en hun visies op een hele reeks aspecten van dit voorstel verdedigen. Wellicht kunnen wij nog beter parlementair werk leveren, als wij de spelregels wat verder ontwikkelen en als wij ons in de commissie samen over teksten buigen, zeker wanneer die voortkomen uit parlementaire initiatieven. Wanneer het gaat over een regeringsontwerp of over een kwestie die meerderheid en

oppositie tegenover mekaar stelt, dan mag de discussie zeker wat meer politiek worden gevoerd. Hier ging het om een parlementair initiatief en kwam het erop aan een zo groot mogelijke consensus te bereiken. De bereidheid daarvoor bestaat, alleszins wat mij betreft nog steeds.

De heer Hasquin — ik zal hem Haquin noemen, want hij noemt mij altijd Art — heeft overigens een suggestie gedaan om een commissieamendement van mezelf over te nemen. Parlementair gesproken zou ik dus in een moeilijke situatie komen te zitten, gezien mijn amendement nu van de oppositie komt en ik daar normaal tegen zou moeten stemmen. Ik wil iedereen echter onmiddellijk geruststellen: ik blijf streven naar consensus en zal dan ook trouw blijven aan het compromisvoorstel dat nu in de tekst zit. Ik heb daarin het gelijk zeker niet volkomen aan mijn kant gekregen, maar een consensus van de grote meerderheid van de Senaat is voor mij belangrijker dan gelijk te krijgen op één amendement, ook al blijf ik het beschouwen als een gefundeerd amendement.

Bij de collega's van de VLD die zo dadelijk nog uiteenzettingen zullen houden, wil ik aandringen op duidelijkheid. Ofwel gaan zij ermee akkoord dat het recht op arbeid in een grondwettelijke bepaling wordt opgenomen, zoals één van de VLD amendementen voorstelt, ofwel weigeren zij dat, zoals de heer De Grauwe doet, omdat dit zou neigen naar een collectieve planeconomie. Ik geloof niet dat ook maar één senator vandaag voorstander is van een collectief stelsel waarover de heer De Grauwe vanochtend zo'n uiteenzetting heeft gehouden.

De heer De Grauwe (VLD). — Ik heb vanmorgen gezegd dat zo'n individueel recht op arbeid in de huidige economische context niet waar kan worden gemaakt, dus niet afdwingbaar is. Ik heb de conclusie getrokken dat het geen zin heeft iets in te schrijven in de Grondwet waarvan wij allemaal weten dat geen enkel individu dit recht zal inroepen. Dat maakt van de Grondwet een stukje papier en ik vind dat wij zeer hypocriet zijn als wij voor dergelijke wetgeving stemmen. Het maakt bovendien de politiek ongelooftwaardig.

De heer Arts (CVP), rapporteur. — Dat is vanmorgen al tegen gesproken, collega. Ik stel vast dat wij bij onze standpunten blijven. Ik had eigenlijk een initiatief of een interessante discussie verwacht over uw suggestie in verband met het basisinkomen. Ik vind daarvan in uw teksten niets terug, integendeel. Ik vraag mij af of ik één van uw amendementen kan herleiden tot een basisinkomen. Ik kan in dat verband de leden van Agalev volgen omdat ook zij een nieuwe gedachtegang opbouwen rond het basisinkomen. Ooit zullen wij ons misschien daarin vinden, maar *hic et nunc* nog niet.

Het hoofdamendement van de VLD luidt: « de economische en sociale rechten zijn gewaarborgd als volgt ». « Als volgt », betekent « nooit anders ». U hebt het dan over de sociale en medische bijstand. Op het ogenblik dat er inderdaad 500 000 werklozen zijn spreekt u in de Grondwet over bijstand. Dat zet ons ver achteruit en zo evolueren we zeker niet in de richting van de door u vanmorgen mooi voorgehouden idee van basisinkomen.

De heer De Grauwe (VLD). — Mijnheer Arts, voor mij is bijstand een synoniem van basisinkomen. We kunnen daarover redetwisten. Ik wil de term « bijstand » wel vervangen door « basisinkomen » en dan belanden we precies bij de idee die ik vanmorgen heb verdedigd.

De heer Arts (CVP), rapporteur. — In datzelfde amendement spreekt u in een eerste lid over sociale bijstand en in een tweede lid over sociale zekerheid. U moet mij wel eens uitleggen waar u naartoe wil. In het derde lid zegt u dat u het recht op arbeid zult kunnen legifereren, ook bij decreet. Ik vind het jammer dat wij dit amendement, dat ik zoëven heb gekregen, niet in de commissie hebben gehad. Ik heb hier enkele elementen van kritiek geformuleerd, hopelijk komt er nog een debat.

De heer De Grauwe (VLD). — Mijnheer Arts, dit is besproken geweest in een gezamenlijke bijeenkomst van Kamer en Senaat.

De heer Arts (CVP), rapporteur. — Mijnheer De Grauwe, indien u de besprekingen in de Senaatscommissie had gevolgd, zou u weten dat wij van bij de aanvang beslist hebben de discussie te hernemen op basis van het consensusvoorstel dat in de werkgroep tot stand is gekomen. Wij hebben daarvan kennis genomen en wij hebben geen enkele aanwijzing gehad dat er nog iemand zou worden gevonden om een tekst die niet verdedigbaar is te blijven steunen. Het is niet mijn bedoeling te polemiseren maar ik wil u wel zeggen dat ik geïnteresseerd was omdat ik verwachtte dat er in verband met het basisinkomen een suggestie zou worden geformuleerd. Er is jammer genoeg niets concreet gekomen.

De opsomming van sociaal-economische grondrechten in onze Grondwet is geen sensationele gebeurtenis op zich. Het is voor sommigen de bevestiging van de maatschappelijke keuze van de verzorgingsstaat, echter binnen de grenzen van en conform de internationale teksten die nu al van kracht zijn. De bedoeling van de consensus was in de Belgische Grondwet een bepaling op te nemen die gelijkwaardig is aan de internationale teksten daaromtrent. Bij herschikking van artikel 132 kwam dit op het juiste ogenblik. Het zou jammer zijn indien wij er niet in slagen om dit vooralsnog te doen.

De toevoeging in de tekst van een verwijzing naar de overeenkomstige plichten, waarover ik mij bijzonder verheug, benadrukt dat de verzorgingsstaat geen abstract model kan zijn maar een Staat is van mensen die een plicht hebben van ontplooiing voor zichzelf en de anderen.

Solidariteit en verantwoordelijkheid van en voor een ieder vormen een nieuw eigentijds basisconcept dat tot doel heeft de verzorgingsstaat van gisteren ook morgen een reële kans te geven. De verwevenheid van sociale rechten blijft evenwel ook verbonden aan een economische werkelijkheid.

De sociaal en ecologisch gecorrigeerde vrije markt behoudt onmiskenbaar een essentiële motorfunctie. De uitspraak van Mark Eyskens is ook hier van toepassing: men bouwt geen sociaal paradijs op een economisch kerkhof.

De nieuwe economische en sociaal-culturele ontwikkeling van vandaag vormt uitdagingen waarop de verzorgingsstaat op een eigentijdse manier moet reageren.

Wij beleven een kennisintensieve economie, een mundialisering van de economie, een ongekeerde informatiespreiding, een dienstensector in ontwikkeling en geen tweeklassenstrijd meer maar een veelheid van groepen die de samenleving uitmaken. De grote uitdaging zou zijn in het streven naar een samenleving waarin geen nieuwe twee klassen bestaan: de hebbers en de niet-hebbers of de winnaars en de verliezers of de zogenoemde duale samenleving.

De uitdaging van vandaag en morgen blijft het zoeken naar een evenwicht tussen de regels van de vrije markt en zijn correcties — sociaal, economisch en morgen mondiaal; tussen het vrij initiatief en de zonodig opgelegde solidariteit; tussen regelgeving en zelfstandige verantwoordelijkheid. Kortom, het betreft een evenwicht tussen rechten en plichten, niet alleen voor de individuen maar voor alle mensen die in samenwerkingsverband of afzonderlijk leven, vertrekkend van het gezin over alle georganiseerde groepen tot alle overheidsstructuren.

Met dit voorstel wordt geen nieuw subjectief afdwingbaar recht gecreëerd. Dit is vanmorgen door vele sprekers bevestigd. Er wordt evenmin een nieuwe maatschappij georganiseerd of een nieuw maatschappijmodel opgelegd. Aan de verzorgingsstaat van vandaag wordt een kans geboden om ook morgen de verantwoordelijke samenleving te kunnen creëren die wij wensen.

Wij zijn daarom principieel bereid om deze tekst in de Grondwet op te nemen, hopelijk met eenieders instemming.

De heer Seeuws, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Indien nodig moet hiertoe een tweede kans worden geboden. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à M. Desmedt.

M. Desmedt (FDF). — Monsieur le Président, nous sommes tous quelque peu étonnés par la tournure que prend ce débat. En effet, nous pensions que les textes examinés donneraient lieu à des discussions et que des oppositions se manifesteraient, mais que le débat prendrait quand même une orientation positive.

Or, depuis ce matin, les chausse-trappes se multiplient. Même le Gouvernement a soulevé un problème précis, qui semble maintenant résolu.

A ce stade de nos discussions, si mes informations sont exactes, nous ignorons si le vote interviendra ou non aujourd'hui. Quoi qu'il en soit, nous devons, me semble-t-il, poursuivre ce débat.

La discussion et le vote éventuel du texte qui nous est soumis sont l'aboutissement d'un long parcours et d'un travail important accompli au sein de notre assemblée. Tant le rapport de M. Arts concernant les travaux de la commission que celui de M. Stroobant concernant les activités du groupe de travail permettent d'établir les raisons militent en faveur de l'adoption de ce texte.

J'aimerais rendre un hommage particulier à M. Stroobant. Il a véritablement été la cheville ouvrière de ce projet et sans son obstination, celui-ci ne serait pas soumis aujourd'hui à notre approbation.

Il me paraît que le texte proposé, fruit d'un très large consensus intervenu au sein du groupe de travail, est équilibré.

En réalité, une Constitution peut contenir deux types de dispositions: d'une part, un certain nombre de principes généraux qui sont à la base de l'Etat concerné et, d'autre part, les règles de fonctionnement des pouvoirs publics. Dans notre Constitution, la part réservée à ces dernières est, de loin, la plus importante et, depuis une vingtaine d'années, toutes les révisions constitutionnelles que nous avons examinées concernaient exclusivement cet aspect des choses. Par contre, en ce qui concerne les principes généraux à la base même de l'Etat, nous en étions pratiquement restés aux principes admis en 1831, lors de l'établissement de notre Constitution qui insistait sur des libertés individuelles telles que celles de la presse, de réunion, d'association. Depuis lors, il n'avait pas été tenu compte de l'évolution considérable des mentalités.

Cette nouvelle disposition consiste donc à actualiser notre Constitution en y insérant un certain nombre de droits nouveaux totalement inconnus à l'époque de son élaboration. L'intérêt de l'article en discussion me semble triple.

Tout d'abord, il donne une indication claire aux pouvoirs publics, à tous les niveaux, de manière qu'ils mènent une politique sociale et économique dynamique et dégagent à cet effet des options fondamentales. Il fournit ensuite à chaque individu une indication sur les valeurs fondamentales de la société dans laquelle il vit. Enfin, le texte est un signe en direction des autres pays de la Communauté mais aussi de l'ensemble de la communauté internationale.

Par cet article 24bis, nous définissons les principes sociaux de base de l'Etat belge, ce qui me semble primordial en raison du silence actuel de la Constitution en cette matière. Pour reprendre une expression utilisée par le professeur Blanpain, il s'agit de «bétonner» les acquis sociaux que nous avons déjà obtenus.

En ce qui concerne la forme et le fond, cette proposition présente un certain nombre d'avantages évidents.

Il s'agit véritablement d'une proposition d'initiative parlementaire. Avec un certain humour, M. De Croo a dit tout à l'heure que toute la réforme de l'Etat était d'initiative parlementaire. Nous savons ce qu'il en était: une initiative gouvernementale présentée par des parlementaires! Tel n'est pas le cas aujourd'hui. Dès le départ, nous avons été en présence d'une réelle initiative parlementaire qui a, par ailleurs, reçu l'appui du Gouvernement.

Ensuite, nous avons évité le problème posé par la structure fédérale de l'Etat dans le texte proposé, nous respectons les compétences respectives de l'Etat fédéral, des Communautés et des Régions. Un cadre global est donné, mais il devra se concrétiser à chaque niveau de pouvoir. Chaque entité fédérée reçoit un certain nombre de signes, des critères minimums en dessous desquels elle ne peut descendre. Cependant, chacune pourra élargir les droits consacrés par la Constitution.

A ceux qui critiquent cet aspect des choses, je dirai qu'il ne s'agit pas d'un cas unique. Ainsi, la Constitution établit les règles fondamentales en matière d'enseignement mais il appartient aux Communautés de les concrétiser et de les organiser. De la même manière, en ce qui concerne le droit économique, la Constitution fixe le principe du droit de propriété, mais chaque Région peut éventuellement y apporter certaines modifications.

Ce n'est pas le seul cas où la Constitution donne un principe général que les entités fédérées appliquent chacune dans le cadre de leurs compétences.

Un autre point positif clairement précisé en commission est que ces dispositions s'appliquent à tous ceux qui résident régulièrement en Belgique, qu'ils soient belges, ressortissants de la Communauté européenne ou qu'ils appartiennent à d'autres pays.

En ce qui concerne le texte lui-même, il donne d'abord un principe général: chacun a le droit de mener une vie conforme à la dignité humaine. Ensuite, il énumère les modalités de mise en pratique par les pouvoirs publics. Le texte est équilibré en ce sens qu'il précise non seulement le rôle des différents législateurs fédéraux, communautaires et régionaux, mais qu'il parle aussi des obligations du citoyen. Il met en équilibre les droits et les obligations de chacun.

On a parlé ce matin du droit au travail et au libre choix d'une activité professionnelle. Il s'agit là du problème du travail librement choisi, et le ministre représentant le Gouvernement a soulevé des objections relatives au *numerus clausus*. Outre le fait que ces objections ne sont pas fondées, comme l'a souligné M. Stroobant, il n'y a là qu'une difficulté passagère ou, plus exactement, qui ne tient qu'à quelques mots qui ne sont pas essentiels. En conséquence, si ce seul point doit créer des problèmes, il me paraît qu'un amendement pourrait facilement résoudre ceux-ci.

On affirme ensuite le principe du droit à des conditions de travail et à une rémunération décentes ainsi que le droit de négociation collective. C'est l'acquis social des cinquante dernières années qui est en fait bétonné dans ce texte.

De même, on affirme le droit à la sécurité sociale, à la protection de la santé et à l'aide sociale médicale et juridique. Je pense que pas un seul parlementaire ne pourra s'opposer à ces principes. Nous avons suffisamment répété que ces différentes dispositions n'ont pas d'effet direct. Certains continuent à agiter ce problème mais je crois que tous les rapports, tous les travaux sont très clairs à cet égard.

Le droit au logement est également affirmé, ce qui me paraît très important. Sur ce point, j'aimerais personnellement qu'il y ait une véritable obligation pour les pouvoirs publics. En effet, quoi qu'on en pense, le scandale des sans-logis est certainement le plus criant actuellement. Dans une société développée comme la nôtre, c'est inadmissible. Il est donc tout à fait normal de prévoir dans la Constitution le droit à un logement. D'ailleurs, une loi comme celle que nous avons votée en décembre dernier, dite loi Onkelinx, donne aux pouvoirs publics les moyens d'appliquer cette disposition. A cet égard, il ne devrait donc pas y avoir de difficultés.

Par contre, le quinto, c'est-à-dire le droit à l'épanouissement culturel et social, me paraît personnellement une formule un peu vague qui n'a peut-être pas sa place dans la Constitution. Cependant, ce seul point ne modifie pas l'analyse positive globale de ce texte.

Je souhaite également que le problème des droits du citoyen face à la fiscalité puisse être résolu lors d'un prochain débat dans le cadre même de l'actuelle législature.

Une des objections consiste à dire qu'il est totalement hypocrite d'inscrire de pareils principes dans la Constitution à une époque où notre pays compte plus de 500 000 demandeurs d'emplois. Je serais tenté de dire qu'au contraire, c'est maintenant plus que jamais qu'il faut le faire. Il n'y a pas d'obligation de résultats pour les pouvoirs publics, mais bien une obligation de moyens. Aussi, je trouve tout à fait logique qu'on introduise dans ce texte l'obligation pour les pouvoirs publics de pratiquer une politique visant à assurer un niveau d'emploi aussi stable et élevé que possible. C'est là une ligne de conduite très claire qui est d'ailleurs celle de tous les Gouvernements qui se sont succédé chez nous.

En conclusion, l'inscription des droits économiques et sociaux dans la Constitution est un véritable défi aux pouvoirs publics. Malgré les difficultés qu'ils rencontreront, il leur reviendra d'appliquer effectivement ces nouvelles dispositions. Cela signifie que les pouvoirs publics devront, plus que jamais, développer une politique volontariste en matière économique et sociale. A l'occasion d'un texte comme celui-là, il est bon de rappeler que la politique doit avoir pour objet le bien-être de l'être humain. N'oublions pas que l'être humain et sa dignité sont au centre du débat politique et c'est bien cela que nous rappelle la présente proposition. L'être humain, objet même de la politique, tel a toujours été le point de vue du FDF qui soutiendra ce texte, en espérant qu'il pourra être voté aujourd'hui et que la Chambre nous suivra dans cette voie raisonnable. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Verreycken.

De heer Verreycken (VL). — Mijnheer de Voorzitter, hoewel ik niet aanwezig was bij de voorbereidende commissie-werkzaamheden, wil ik toch kort het woord nemen. Ik zal het mij echter zeker niet aanmatigen te discussiëren over punten en komma's, daarvoor heb ik te veel respect voor de werkzaamheden van de commissie.

De debatten van vanmorgen gaven mij zeer duidelijk de indruk dat er wordt gepraat over een Belgische recuperatiewet ten behoeve van de federale overheid, die duidelijk de dynamiek van alvast een van de Gemeenschappen vreet en zichzelf met deze wet een soort « betuttelingsrecht » wil geven. Dit blijkt volgens mij uit de tweemaal herhaalde verwijzing naar de culturele rechten, waarbij de federale overheid zich begeeft op een terrein dat helemaal niet meer het hare is, vermits het duidelijk tot de bevoegdheden van de Gemeenschappen behoort. In het verslag wordt schuchter vermeld dat helemaal niet wordt gestreefd naar een herverdeling van bevoegdheden, maar dat slechts wordt ingevuld wat reeds door internationale verdragen wordt opgelegd. Bij deze vermelding rijst ten minste de vraag naar de noodzaak van dit grondwetsartikel. Indien het zo overbodig en onbelangrijk is, waarom wijden wij er dan lange besprekingen aan?

Men wil het recht op arbeid grondwettelijk bevestigen, op een ogenblik dat dit recht wordt weggelachen door de sociale partners, die blijkens het verslag als representatief moeten worden beschouwd. Zij krijgen volgens dit artikel het recht op collectief onderhandelen, maar dezelfde sociale partners gebruiken wel brandende autobanden om het recht op arbeid te ontzeggen aan hen die het nu reeds opeisen. Wie nu het recht op arbeid durft op te eisen, wordt belet dit recht ook werkelijk uit te oefenen. De bevestiging van het recht op arbeid kan enkel het vermoeden bevestigen dat wordt gestreefd naar een links, planeconomisch grondwetsartikel.

Ik ben vanmiddag in enkele grondwetten gedoken en ik wil u graag drie artikelen voorlezen uit de Grondwet van de ter ziele gegane *Deutsche Demokratische Republik*. Artikel 24: « *Jeder Bürger der Deutsche Demokratische Republik hat das Recht auf Arbeit.* » Artikel 35: « *Jeder Bürger ... hat das Recht auf Schutz seiner Gesundheit.* » Artikel 37: « *Jeder Bürger ... hat das Recht auf Wohnraum.* » De analogie met wat wij nu bespreken, is gewoonweg onthutsend. Dit voorstel lijkt wel overgeschreven te zijn van de tekst van de DDR-Grondwet en het is dus overduidelijk dat wij inderdaad evolueren naar een links nivelleringsartikel.

De realiteit van vandaag en het moeizaam zoeken naar een redplanck voor een bankroete sociale zekerheid leren mij dat het inschrijven van dergelijke rechten het uithollen van het stelsel verder bevordert, vooral dan door hen die nu reeds het recht op een vervangingsinkomen opeisen, zonder dat dat is gekoppeld aan de plicht tot werk zoeken. Ik heb hierbij dus mijn twijfels en uit de bespreking van vanmorgen en de verklaring van de voorzitter van de werkgroep onthoud ik dat « een ieder die legaal in België verblijft, het recht zal hebben op maximale ontplooiing, zonder enige nationaliteitsvereiste — dat is vanmorgen duidelijk zo verklaard — en dus ook zonder enige wederkerigheid. Dit laatste zou daaraan volgens mij echter wel onmiddellijk gekoppeld moeten zijn, anders praten wij over een sinterklaas-politiek die ons stelsel zich op het ogenblik niet meer kan veroorloven.

In de toelichting staat dat inzake het recht op bescherming van de gezondheid — dat is weer zo'n artikel uit de DDR-Grondwet — de overheid desnoods « collectieve maatregelen » zal nemen. Ik vrees dan toch een staatsgeneeskunde die het recht op de vrijheid van beroepskeuze zal ondergraven. De toelichting verwijst nogmaals naar de nivelleringsvisie waarover ik het al had.

De onverschilligheid van de professor-minister voor de discussies die hier worden gevoerd, blijkt duidelijk uit zijn afwezigheid. Ik heb zojuist uit het debat geleerd dat zijn aanwezigheid niet noodzakelijk is, en dat hij hier vanochtend meer als professor dan als minister aanwezig was. Welnu, men kan hier, in dit halfroond onmogelijk aanwezig zijn als professor. De minister was hier dus aanwezig als minister. Zijn afwezigheid nu beklemtoont het gebrek aan belang dat aan dit artikel wordt gehecht.

Op een ogenblik dat twee volkeren in ons land op echte beslissingen wachten, stel ik voor onze tijd niet te verspillen met het sleutelen aan alle mogelijke recuperatiewetten, of heimweewetten naar de periode vóór het Sint-Michielsakkoord. Ik stel voor onze tijd niet te verdoen met ideologisch geïnspireerde *Spielereien* en dit grondwetsartikel af te wijzen, wat het Vlaams Blok alvast zal doen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Goovaerts.

De heer Goovaerts (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, het wordt mij stilaan duidelijk waarom de minister hier vanmiddag niet aanwezig is. Hij was hier vanochtend als professor en wellicht heeft men hem gevraagd niet te vaak het woord te voeren, om de debatten niet te verstoren. Het lijkt mij dan ook normaal dat hij hier nu niet aanwezig is, omdat hij eigenlijk zijn cursus reeds heeft gegeven.

Spijtig genoeg is de heer Arts niet meer aanwezig, want ik had hem kunnen meedelen dat wij in de commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen aangaande dit artikel inderdaad op de goede weg waren. Jammer genoeg heeft men in grote haast en onder — ik weet niet welke — druk het artikel dat nu wordt behandeld in de commissie willen laten goedkeuren. Dit artikel is evenwel niet rijp om in de Grondwet te worden ingevoegd, zeker niet op dit ogenblik.

Wij moeten ons afvragen waartoe de Grondwet dient. Is het, zoals men het heeft genoemd, een pedagogisch document, een document waarin men een aantal opdrachten er taken van de Staat heeft opgetekend, of is het een beschermend document voor bepaalde groepen? Is het een sociaal charter, of is het gewoonweg het basisdocument waarin iedereen zijn rechten vindt? In dat geval moeten er geen termen zoals « zo goed mogelijk » en « zo best mogelijk » worden in opgenomen. Men moet het document vertalen als een resultaatsverplichting en niet als een middelenverplichting. Een Grondwet kan immers geen verzameling van middelenverplichtingen worden, want dan weet men niet meer waar men uitkomt.

Ik illustreer dit standpunt door volgende tekst voor te lezen uit het verslag: « Vandaar de eerder lange tekst waarvoor gekozen werd, en die de burger het recht geeft van de overheid te eisen dat deze een beleid voert dat gericht is op een zo volledig mogelijke tewerkstelling. »

Iedereen beweert dat het gaat over recht op arbeid, maar dat is niet waar. Men bedoelt dat men van de overheid een beleid kan eisen dat gericht is op een zo volledig mogelijke tewerkstelling. Collega De Grauwe zei deze ochtend dat dit niet ernstig is, dat dit hypocriet, dubbelzinnig en incoherent is. Ik voeg eraan toe dat het ook harteloos is de mensen de indruk te geven dat zij een recht op arbeid kunnen laten gelden terwijl het enige wat ze kunnen doen is, vragen dat de Staat maatregelen neemt opdat er meer werkgelegenheid zou zijn.

Ik lees ook: « Maar ook hier geldt de dubbele beperking dat er geen directe werking is en dat de overheid de concrete inhoud van het recht moet bepalen. » Het zij zo, maar wat helpt het ons dat enkele leden het als een prestigezaak beschouwen ertoe te hebben bijgedragen dit artikel in de Grondwet te doen inschrijven. Het is geen kwestie van consensus meer. Het is een wilsconflict geworden tussen degenen die het artikel in de Grondwet willen in-

schrijven en anderen die wel bereid zijn daarover te discussiëren maar van oordeel zijn dat de inschrijving slechts kan gebeuren indien daarover een consensus wordt bereikt.

De techniek, die erop gericht is gegevens te halen uit internationale overeenkomsten die geen directe werking hebben, is heel gevaarlijk. Het is inderdaad in de mode om uit allerlei internationale overeenkomsten, die geen directe werking hebben, noch van dwingende aard zijn, elementen te putten die men in de Grondwet wil inschrijven. Zoals ik al in de commissie heb gezegd, is de collectivistische inspiratie van het opzet duidelijk.

Voor ik de amendementen bespreek die wij zullen indienen, wil ik er nog op wijzen dat indien dit artikel in de Grondwet wordt ingeschreven, wij het als volgt zullen interpreteren. De bepaling: «die rechten omvatten onder meer: 1° het recht op arbeid...» betekent volgens ons dat iedereen die wil werken kan gaan werken en in de Grondwet de reden kan vinden om een rechtbank te vragen dat hij niet mag worden verhinderd te werken. Ik denk in dit verband aan heel recente gebeurtenissen waarbij industrieterreinen werden gesloten en de werknemers werd verhinderd te werken.

Wij dienen twee amendementen in. Het eerste is identiek aan het amendement dat mevrouw Neyts in de Kamer heeft ingediend. Indien de bepaling: «een ieder heeft recht op de sociale en medische bijstand...» moet worden geïnterpreteerd als «recht op een basisinkomen», hebben wij geen enkel bezwaar.

Ik hoop dat het voorstel naar de commissie zal worden terugverwezen. Dan kunnen we opnieuw discussiëren en eventueel op basis van wat hier naar voren is gebracht wijzigingen aanbrengen. Ik richt mij hier evenzeer tot de oppositie als tot de partijen van de meerderheid.

Wij hebben ook nog een subamendement om aan te tonen dat wij begaan zijn met de rechten van de burgers. Wij willen de burger echter niet de indruk geven dat hij dingen kan krijgen waarop hij volgens de indieners van het voorstel geen recht heeft. Het subamendement wil het artikel beperken tot de eerste twee alinea's. Wat verder in het voorgestelde artikel 24bis wordt aangehaald, zijn volgens ons immers loze beloften. Wij zullen ook het amendement van de heer Hasquin en dat van de heer Hatty c.s. die voorstelt het woord «collectief» uit het 1° te doen vervallen, steunen.

Indien men niet alles in het werk had gesteld om de tekst van het huidige voorstel op te dringen, dan hadden meerderheid en oppositie waarschijnlijk tot een overeenstemming kunnen komen. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Lozie.

De heer Lozie (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, de heer Goovaerts spreekt over het opdringen van een tekst. Ik moet hem op dit punt tegenspreken. Indien de VLD-fractie op een constructievere wijze had meegewerkt in de werkgroep, dan hadden wij veel dichter bij een consensus gestaan. Nu heeft de VLD, in tegenstelling tot de PRL, in de werkgroep uitgeblonden door afwezigheid. Als er dan toch iemand van de VLD-fractie eens aanwezig was, heeft die zich steeds radicaal verzet tegen welke tekst ook. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Stroobant.

De heer Stroobant (SP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, wij hadden er ons aan verwacht dat het een moeilijk debat zou worden. Dat is het dus inderdaad, want het gaat hier over een materie die niet eenvoudig is.

Minister Dehousse stelde vanmorgen een vraag die velen van ons heeft verbaasd. Ik wil een antwoord geven op die vraag. Ik wil ook nog enkele bedenkingen geven, ook al zijn die eigenlijk overbodig, vermits andere collega's reeds uitvoerig op een aantal zaken zijn ingegaan.

Minister Dehousse trok de vrije keuze van beroepsarbeid, die in het primo van het artikel als een recht wordt omschreven, in twiifel. De indieners hebben zowel in de memorie van toelichting als in de voorbereidende werkzaamheden steeds beklemtoond dat de in artikel 24bis opgesomde rechten, waaronder het recht op

vrije keuze van beroepsarbeid, geen absoluut karakter hebben. In het voorstel wordt duidelijk bepaald dat de wet, het decreet en de ordonnantie de uitoefening van die rechten zullen bepalen. Derhalve kunnen de bevoegde overheden een eigen beleid bepalen en de objectieve voorwaarden vaststellen in verband met de toegang tot de beroepsactiviteit. Minister Dehousse bekommerde zich hierover vanmorgen en dacht ook dat er geen diploma-vereisten meer zouden kunnen worden gesteld. Die zullen nog wel kunnen worden gesteld. De regel van de vrije keuze van beroepsarbeid vormt geen enkel obstakel voor het bepalen van de voorwaarden.

Het probleem van de numerus clausus heeft in de eerste plaats te maken met de vrijheid van onderwijs en moet ook op dat niveau worden behandeld. In de mate dat er een indirect verband kan bestaan tussen de numerus clausus en het recht op vrije keuze van de beroepsactiviteit, menen wij dat dit laatste geen belemmering vormt voor de invoering van een numerus clausus. Die regel is immers neutraal ten opzichte van de problematiek van de numerus clausus. Tot daar de korte verklaring in antwoord op de vragen van de minister.

Dan kom ik tot de opmerkingen van de heren De Grauwe en Hasquin. Ik sluit mij in dit verband volkomen aan bij de analyse en interpretatie van artikel 24bis die de heer Arts hier heeft gebracht.

De opmerkingen van de heer De Grauwe in verband met de maatschappijkeuze die de invoeging van artikel 24bis zou impliceren, houden geen rekening met de toelichting van al degenen die de invoeging van artikel 24bis in de Grondwet hebben verdedigd. (Rumoer.)

De Voorzitter. — Dames en heren, mag ik de leden die nu pas binnenkomen om stilte verzoeken zodat we dit debat in behoorlijke omstandigheden kunnen beëindigen.

Gaat u verder, mijnheer Stroobant.

De heer Stroobant (SP), rapporteur. — Wat het recht op arbeid betreft, als dusdanig niet omschreven in de tekst, moet het primo van artikel 24bis in zijn geheel worden gelezen. Het recht op arbeid situeert zich in het kader van een beleid gericht op het waarborgen van een zo hoog en zo stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil. Het recht op arbeid — het is hier al ten overvloede gezegd — wordt niet in de Grondwet ingeschreven als een subjectief recht. Rijst dan de vraag of het een illusoir recht is, een theoretisch recht. Zeker niet. Zoals de meeste principiële rechten ingeschreven in de Grondwet, geeft ook dit recht een juridisch proces weer, een aaneenschakeling van opeenvolgende juridische etappes, gaande van de principiële affirmatie tot de concrete uitwerking. Elk van deze juridische etappes heeft in haar constructie een positiefrechtelijke draagwijdte. Het is correct — en dat hebben we met opzet gedaan — dat aan de invoeging van het recht op arbeid in de Grondwet geen concrete gevolgen moeten worden gehecht voor de burger. Hij kan daar geen subjectieve rechten uit putten. Voor meer uitleg over de reden hiervan verwijs ik naar de uiteenzetting van collega Taminiaux.

Zoals de heer De Grauwe waren ook wij bekommerd voor de haalbaarheid van wat wij in dit artikel hebben neergeschreven. Wij wensen de bevolking geen rad voor de ogen te draaien maar willen toch een begin van uitvoering geven aan de politieke bekommernis die wij de overheid willen meegeven. In haar beleid moet de zorg voor een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil worden opgenomen. Dit artikel is slechts één schakel in een redenering. Het omvat niet de totaliteit van een principe. Ook het Handvest van de werkzoekenden dat door de Vlaamse Raad werd aangenomen, voorziet expliciet het principe van het recht op arbeid.

De heer Goovaerts beweerde dat wij dit artikel overhaast en onder druk willen laten goedkeuren. Ik wijs hem erop dat wij reeds gedurende vier jaar bezig zijn om deze tekst te façonnieren en een correcte inhoud te geven. Wij hebben daar dus zeer lang over nagedacht en iedereen die in de commissie voor de Herziening van de Grondwet daaraan wilde meewerken, de gelegenheid gegeven om dat te doen. Alle partijen zijn daarop ingegaan, maar van in het begin heeft de VLD principieel geweigerd. Zij moet dan nu

niet komen aandragen met een amendement dat niet alleen hypocriet is, maar bovendien duidelijk alleen bedoeld is om de meerderheid te verdelen.

*De heer Swaelen, voorzitter,
treedt opnieuw als voorzitter op*

De PRL daarentegen heeft wel meegewerkt en heeft op een correcte manier gesteld dat zij haar stemming afhankelijk maakt van de goedkeuring van een artikel in verband met de fiscaliteit.

De heer Goovaerts kan men moeilijk ernstig nemen, wanneer hij nogmaals refereert aan het recht op arbeid als een subjectief recht, gezien de indianers precies het tegenovergestelde verdedigen en uit de tekst zelf zeer duidelijk blijkt dat dit niet het doel is.

De heer Hasquin is van oordeel dat artikel 24bis niet past in de nieuwe Grondwet. Daarmee komen wij in een discussie over de traditionele en de moderne grondrechten. Wij kunnen daar nu jammer genoeg niet dieper op ingaan. Wie niet alleen de Grondwet van de vroegere DDR, maar ook de Westduitse, de Franse en de Zwitserse Grondwet heeft doorgenomen, heeft kunnen vaststellen dat daarin heel wat sociale en economische rechten zijn opgenomen. In een nabije toekomst zullen dergelijke rechten ook in de Belgische Grondwet hun plaats hebben.

M. Hasquin (PRL). — Monsieur Stroobant, pourquoi le groupe de travail a-t-il immédiatement renoncé — le document qui nous a été soumis en fait foi — à l'idée de rédiger un préambule à la Constitution, lui préférant celle d'intégrer une disposition de droit positif? En effet, personnellement, j'aurais pu suivre le groupe de travail s'il avait opté pour l'idée du préambule, lequel, selon moi, ne comportait pas les mêmes dangers.

De heer Stroobant (SP), rapporteur. — Indien wij een preambule zouden hebben aanvaard is het duidelijk dat die alleen de betekenis zou hebben gehad van een politieke beleidsverklaring, van een soort programmaverklaring. In feite is de tekst een compromis. U hebt het correct voor, mijnheer Hasquin. Ik had in een voorafgaande vragenlijst de vraag gesteld of men voorstander was van een preambule dan wel van het inschrijven van teksten in het corpus zelf van een wettekst. Wij hebben daarover lang gediscussieerd. Sommigen onder ons waren voorstander van de preambule, anderen kozen voor het inschrijven van het artikel in een wettekst. Uiteindelijk is er een aanvaardbaar compromis uit de bus gekomen. Wij hebben de keuze gemaakt tussen een politieke beleidsverklaring en een tekst die een — zij het dan beperkt — positiefrechtelijk karakter heeft. Onze tekst is een aaneenschakeling van juridische principes. Hij is slechts een fractie van een juridische redenering, die desalniettemin een positiefrechtelijk karakter heeft. Dat is het antwoord op uw vraag, mijnheer Hasquin. De tekst is het resultaat van een grondige discussie in de werkgroep. Wij zijn daar niet licht overheen gegaan. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts, rapporteur.

De heer Arts (CVP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, er werd ons medegedeeld dat de commissie voor de Herziening van de Grondwet van de Kamer van volksvertegenwoordigers zich vanmorgen heeft gebogen over de tekst die hier thans voor ligt. De commissie acht het wenselijk dat Kamer en Senaat over een zelfde tekst zouden stemmen. Ik meen dat er in de Kamer ook wordt gestreefd naar het opnemen in de Grondwet van de sociaal-economische rechten, maar sommige kamerleden hebben bezwaren tegen de tekst die nu voorligt. Het lijkt mij daarom aangewezen dat de huidige tekst wordt teruggewezen naar de commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen ten einde te onderzoeken of er nog overleg tussen beide Kamers mogelijk is.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Croo.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, de Senaat was met aandrang bijeengeroepen om zich, met bijzondere meerderheid, uit te spreken over artikel 24bis van de Grondwet betreffende de economische en sociale rechten. Als ik de werkzaamheden van degenen die deze aangelegenheid van dichtbij hebben

gevolgd bekijk, moet ik zeggen dat de heren Stroobant, Lallemand, Taminiaux en nog anderen heel wat inspanningen hebben geleverd. Aangezien men deze zaak, in gemeenschappelijk overleg met de beide Kamers, optimaal wilde formuleren hebben ook daar een vijftal vergaderingen plaatsgehad. Ook vandaag hebben een aantal senatoren dit voorstel nog langdurig besproken. Ik heb tot op het einde met belangstelling geluisterd naar de heer Stroobant en naar andere senatoren van diverse fracties, onder meer de heren De Grauwe en Goovaerts. Zij hebben geprobeerd deze tekst naar best vermogen bij te sturen en de inhoud ervan te bespreken.

Ik moet zeggen dat ik niet alleen sta in mijn opinie ter zake. Op pagina 13 van het verslag zult u met de nodige ontroering lezen: «De Eerste minister drukt zijn bewondering uit voor de kwalitatief hoogstaande en evenwichtige tekst die voorligt en die nog verrijkt wordt door het amendement dat door de heer Arts werd voorgesteld. De Regering brengt bijgevolg hulde aan de initiatiefnemers en aan de leden van de werkgroep.

De tekst lijkt na al die jaren een doorbraak te zullen mogelijk maken en de Regering steunt het voorstel dan ook ten volle.»

Daarop beslist de Kamer dat deze tekst haar niet aanstaat. Deze beslissing werd niet genomen door de liberalen — de houding van PRL en VLD is reeds lang gekend — noch door de socialisten, die duidelijk zeggen dat zij een tekst van die aard in de Grondwet willen — de heer Stroobant heeft hier maanden en zelfs jaren voor geijverd — maar wel door de christen-democraten. Zij zijn het niet eens met deze tekst en nemen opnieuw de klassieke tweeslachtige houding aan omdat hun rangen verdeeld zijn.

Daarna ontvangt de Senaatsvoorzitter natuurlijk, *la queue entre les jambes*, deze namiddag een brief van de Kamervoorzitter die een soort van oekaze oplegt aan de Hoge Vergadering: u hebt de keuze, ofwel wordt over de tekst die thans voorligt niet gestemd en worden de besprekingen hervat met de CVP en de PSC omdat zij niet akkoord gaan en zij het in ons land voor het zeggen hebben, ofwel wordt deze tekst goedgekeurd en komt er niets van in huis.

Het is beschamend voor de Hoge Vergadering dat nu de door de meerderheid lang verwachte stemming over dit ontwerp van tekst op de agenda staat en wij hier overigens zeer talrijk aanwezig zijn, ons nu met een ommetje, door de heer Arts op elegante wijze verwoord, verzocht wordt de tekst naar de commissie terug te verwijzen.

Deze prachtige tekst heeft de bewondering van de Eerste minister gekregen. Hij is, volgens hem, kwalitatief hoogstaand en evenwichtig en hij werd nog verrijkt door de heer Arts. Deze tekst zou na jaren een doorbraak mogelijk maken en wordt door de Regering ten volle gesteund. Is het dan de bedoeling die tekst te herzien, te veranderen en opnieuw te bespreken met de PSC- en de CVP-fractie van de Kamer?

Wij kunnen dit politiek spelletje niet meespelen.

Collega's van de meerderheid, ik feliciteer u in elk geval met uw nieuw artikel 24bis, wat het ook mag zijn.

M. le Président. — La parole est à M. de Donnée.

M. de Donnée (PRL). — Monsieur le Président, je suis d'accord avec le renvoi en commission. En effet, nous estimons qu'indépendamment des péripéties qui viennent d'être évoquées, le texte n'est ni suffisamment prêt ni acceptable dans sa forme actuelle.

Cela dit, l'incident que nous vivons n'est pas favorable au prestige de la Chambre ni à celui du Sénat. Il est tout à fait anormal que les membres de cette assemblée auteurs de la proposition aient poussé le Bureau du Sénat à présenter ce texte en séance publique alors que, manifestement, il n'était pas prêt et qu'il ne faisait pas l'objet d'un consensus au sein de la majorité.

Il est tout aussi inconvenant et quelque peu insultant pour le Sénat que la Chambre nous ait avertis aujourd'hui seulement que des divisions au sein de la famille sociale-chrétienne empêchaient un vote au Sénat. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman (SP). — Mijnheer de Voorzitter, tijdens het debat in de commissie werd reeds herhaaldelijk hulde gebracht aan de inspanningen van de heer Stroobant met betrekking tot deze materie.

Ik betreur enigszins dat de heer de Donnée plots ontdekt dat door de auteurs druk zou zijn uitgeoefend terwijl vanmorgen duidelijk uit het debat is gebleken dat er een ruime consensus over deze tekst bestond en dat bij een stemming in de openbare vergadering zelfs het vereiste aantal stemmen zou worden gehaald.

Laten we dit debat dus niet opnieuw voeren, dat is reeds uitgebreid in de commissie gebeurd. Indien ik namens mijn fractie met het voorstel van de heer Arts akkoord kan gaan, dan is dit enkel op voorwaarde dat de grondwetsherziening opnieuw op de agenda kan worden geplaatst ten laatste op 23 december, de laatste datum waarop kan worden gestemd. Ik doe hiervoor vooral een beroep op u, mijnheer de Voorzitter. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Dames en heren, wij moeten ons nu uitspreken over het voorstel tot terugverwijzing naar de commissie.

Nous devons nous prononcer sur la proposition de renvoi en commission.

— Het voorstel tot terugverwijzing naar de commissie, bij zitten en opstaan in stemming gebracht, wordt aangenomen.

La proposition de renvoi en commission, mise aux voix par assis et levé, est adoptée.

M. le Président. — La parole est à M. de Donnée.

M. de Donnée (PRL). — Monsieur le Président, nous nous sommes abstenus (*exclamations sur divers bancs*) car les libéraux ne sont pas présents au sein de cette assemblée pour participer à des jeux de cirque! (*Applaudissements.*)

ONTWERP VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE WET VAN 24 JANUARI 1977 BETREFFENDE DE BESCHERMING VAN DE GEZONDHEID VAN DE VERBRUIKERS OP HET STUK VAN DE VOEDINGSMIDDELEN EN ANDERE PRODUKTEN

Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen

PROJET DE LOI MODIFIANT LA LOI DU 24 JANVIER 1977 RELATIVE A LA PROTECTION DE LA SANTE DES CONSOMMATEURS EN CE QUI CONCERNE LES DENREES ALIMENTAIRES ET LES AUTRES PRODUITS

Discussion générale et vote des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten.

Nous abordons l'examen du projet de loi modifiant la loi du 24 janvier 1977 relative à la protection de la santé des consommateurs en ce qui concerne les denrées alimentaires et les autres produits.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

De heer Luc Martens, rapporteur, verwijst naar zijn verslag.

Het woord is aan de heer Cuyvers.

De heer Cuyvers (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, Agalev en Ecolo blijven erop aandringen dat aan onze bevolking voedingswaren van een goede kwaliteit tegen een betrouwbare prijs worden aangeboden. Een goed uitgebouwde dienst voor eetwareninspectie is dus niet alleen nodig om onze uitvoer niet in gevaar te brengen, wat vooral de doelstelling van de Regering is, maar is vooral noodzakelijk om de gezondheid van onze

bevolking te waarborgen. Wij zijn echter niet helemaal voorstander van dit initiatief, omdat het enkele schoonheidsfouten vertoont.

Wij betreuren dat in het verleden de staatsmiddelen zo slecht werden beheerd dat er momenteel niet voldoende financiële middelen meer zijn om werkelijk essentiële diensten volledig uit te bouwen of te laten werken met belastinginkomsten. Daarom zijn Regering en Parlement nu van oordeel dat de producenten zomaar even 100 miljoen retributie moeten ophoesten om de volledige uitbouw en werking van de Eetwareninspectie mogelijk te maken.

Wij betreuren eveneens een inconsequentie tussen dit wetsontwerp enerzijds en de inspanningen om de tewerkstelling te bevorderen anderzijds. Een aantal bedrijven zullen immers niet moeten betalen op basis van hun omzet of hun produktie, maar wel op basis van het aantal arbeiders dat zij tewerkstellen. Dit staat haaks op een werkelijk tewerkstellingsbeleid.

Ondanks deze kritiek zullen we het wetsontwerp toch goedkeuren, omdat een adequate controle op de voedingswaren door de Eetwareninspectie voor de groenen belangrijker is dan deze twee schoonheidsfoutjes. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Hooland.

De heer Van Hooland (VU). — Mijnheer de Voorzitter, ik zal namens mijn fractie kort en zakelijk twee punten toelichten.

Ten eerste ga ik in op de zin van het wetsontwerp en de daarin opgenomen regeling. Wij hebben de indruk dat dit een vermenigvuldiging is van controle en inspectie en in dat opzicht vinden wij het niet positief. Er bestaat reeds controle en deze kan natuurlijk meer effectief en efficiënt worden georganiseerd.

Ik zal niet dieper ingaan op de problematiek van de beheersing van de overheidsuitgaven, noch op de organisatie van de overheidssector, maar het komt ons voor dat het al te gemakkelijk is de geraamde kosten af te wentelen op de betrokken sector. Het gaat weliswaar slechts over 80 miljoen controlekosten, plus 20 miljoen extra kosten. Niemand kan bewijzen dat de kosten niet hoger zullen oplopen. Ik meen evenwel te weten dat de betrokken sector dit ontwerp in wezen ongenegen is. Daarom stel ik een dubbele vraag. Ten eerste, wat is de zin van deze inspectie? Ten tweede, is er overleg gepleegd met de sector, en zo ja, op welke wijze? (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Croo.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik zal heel kort gaan. Dit wetsontwerp zet een Europese richtlijn om in onze wetgeving. Ik wil er evenwel op wijzen dat de richtlijn dagtekent van 14 juni 1989. Er is dus veel vertraging. Het is echter normaal dat men de best mogelijke controle heeft over de voedingsmiddelen en de verbruiker moet maximaal worden beschermd. Er is echter geen evaluatie gemaakt of grondige ontleding gebeurd van de huidige controleactiviteiten. Om die reden zal de VLD-fractie zich onthouden. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging, verklaar ik ze voor gesloten en bespreken wij de artikelen van het ontwerp van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close, et nous passons à l'examen des articles du projet de loi.

L'article premier est ainsi rédigé:

Article 1er. L'alinéa 1er de l'article 10 de la loi du 24 janvier 1977 relative à la protection de la santé des consommateurs en ce qui concerne les denrées alimentaires et les autres produits est remplacé par les dispositions suivantes:

«Le Roi peut imposer une redevance, dont Il détermine le montant et les modalités de perception, pour toutes les demandes introduites en application de la présente loi, ainsi que pour toutes pièces justificatives à délivrer en application de cette loi.

Le Roi peut également, par arrêté délibéré en Conseil des ministres, imposer une redevance, dont Il détermine le montant et les modalités de perception, pour les contrôles et inspections visés à l'article 11.»

Artikel 1. Het eerste lid van artikel 10 van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten wordt door de volgende bepalingen vervangen:

«De Koning kan een vergoeding opleggen, waarvan Hij het bedrag en de wijze van heffing bepaalt, voor alle aanvragen die met toepassing van deze wet worden ingediend, alsmede voor alle bewijsstukken die met toepassing van deze wet worden afgegeven.

De Koning kan eveneens, bij een in Ministerraad overlegd besluit, een vergoeding opleggen, waarvan Hij het bedrag en de wijze van heffing bepaalt, voor het uitvoeren van controles en inspecties bedoeld in artikel 11.»

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 2. L'article 11 de la même loi, modifié par la loi du 22 mars 1989, est complété par les dispositions suivantes:

1° Au § 1er, un nouvel alinéa est ajouté, rédigé comme suit:
«Ils peuvent procéder au contrôle des transports et des moyens de transports.»;

2° Le § 2 est remplacé par les dispositions suivantes:

«§ 2. Ils constatent les infractions aux lois et arrêtés sur la matière dans les procès-verbaux faisant foi jusqu'à preuve du contraire.

Ils peuvent procéder à l'audition de toute personne responsable de l'entreprise inspectée et des personnes travaillant pour le compte de cette entreprise ainsi que de toute autre personne pour laquelle il est constaté une infraction à la présente loi ou à un de ses arrêtés d'exécution.

Une copie du procès-verbal est transmise au contrevenant dans les dix jours de la constatation de l'infraction.»;

3° Un nouveau paragraphe est ajouté, rédigé comme suit:

«§ 4. Le Roi peut fixer d'autres modalités de contrôle et d'inspection, afin de satisfaire aux obligations résultant des traités internationaux et des actes internationaux pris en vertu de ceux-ci.»

Art. 2. Artikel 11 van dezelfde wet, gewijzigd bij de wet van 22 maart 1989, wordt met de volgende bepalingen aangevuld:

1° Aan § 1 wordt een nieuw lid toegevoegd, luidend als volgt:
«Zij mogen overgaan tot de controle van transporten en vervoermiddelen.»;

2° Paragraaf 2 wordt door de volgende bepalingen vervangen:

«§ 2. Zij stellen de overtredingen van de desbetreffende wetten en besluiten vast in processen-verbaal die gelden tot het tegendeel bewezen is.

Zij kunnen overgaan tot het verhoren van iedere verantwoordelijke van het geïnspecteerde bedrijf en van het personeel dat voor rekening van dat bedrijf werkzaam is alsmede van alle andere personen tegen wie een overtreding van de wet of de uitvoeringsbesluiten daarvan vastgesteld is.

Een afschrift van het proces-verbaal wordt binnen tien dagen na de vaststelling van de overtreding aan de geverbaliseerde overgezonden.»;

3° Een nieuwe paragraaf wordt toegevoegd, luidend als volgt:

«§ 4. De Koning kan andere regelen voor de inspectie en controle vaststellen, teneinde te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de internationale verdragen en de krachtens die verdragen tot stand gekomen internationale akten.»

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — We stemmen zo dadelijk over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé tout à l'heure au vote sur l'ensemble du projet de loi.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1993-1994
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1993-1994

INOVERWEGINGNEMING

Stemming

PRISE EN CONSIDERATION

Vote

De Voorzitter. — Wij moeten ons nu uitspreken over de inoverwegingneming van een voorstel van resolutie, ingediend door de heer Goossens, betreffende de uitwissing van de gevolgen van de repressie en epuratie.

Nous devons nous prononcer sur la prise en considération d'une proposition de résolution déposée par M. Goossens en vue d'effacer les suites de la répression et de l'épuration.

Het woord is aan de heer De Croo voor een stemverklaring.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik herhaal dat wij de inoverwegingneming zullen aannemen, maar dat wij het niet eens zijn met de grond van deze resolutie.

De Voorzitter. — Wij gaan over tot de stemming.

Nous passons au vote.

— Er wordt tot naamstemming overgegaan.

Il est procédé au vote nominatif.

168 leden zijn aanwezig.

168 membres sont présents.

93 stemmen neen.

93 votent non.

69 stemmen ja.

69 votent oui.

6 onthouden zich.

6 s'abstiennent.

Derhalve is het voorstel van resolutie niet in overweging genomen.

En conséquence, la proposition de résolution n'est pas prise en considération.

Neen hebben gestemd:

Ont voté non:

MM. Aubecq, Bartholomeeussen, Barzin, Baudson, Bayenet, Belot, Bock, Boël, Borremans, Bouchat, Bougard, Mme Cahay-André, MM. Cereixe, Collignon, Mme Cornet d'Elzies, MM. Crucke, Cuyvers, Daerden, Dalem, Daras, De Boeck, Decléty, de Donnéa, Mme Delcourt-Pêtre, MM. De Loor, de Seny, Désir, Mme Detiège, MM. Deworme, De Wulf, D'hondt, Dierickx, Dighneef, Dufour, Erdman, Evers, Evrard, Flagothier, Foret, Garcia, Gesquiere, Gevenois, Grosjean, Guillaume, Happart, Hasquin, Hatry, Henneuse, Mme Herzet, MM. Hismans, Hofman, Hotyat, Houssa, Jonckheer, Kenzeler, Lallemand, Larcier, Leclercq, Lefevre, Leroy, Liesenborghs, Mme Lieten-Croes, MM. Lutgen, Mahoux, Mairesse, Marchal, Mathot, Mmes Maximus, Mayence-Goossens, MM. Meesters, Moens, Monfils, Moureaux, Mouton, Péciaux, Pinoie, Poulain, Poulet, Scharff, Seeuws, Steenberghe, Stroobant, Swinnen, Taminiaux, Timmermans, Vaes, Vancrombruggen, Mme Van der Wildt, MM. Vanlerberghe, van Weddingen, Verleyen, Vermassen et Verschuere.

Ja hebben gestemd:

Ont voté oui:

MM. Anthuenis, Appeltans, Arts, Beerden, Bosman, Buelens, Capoen, Cardoen, Cooreman, Mme Creyf, MM. De Backer, De Croo, De Grauwe, De Meyer, Deprez, De Roo, De Seranno, Desutter, Didden, Diegenant, Eeman, Geens, Mme Gijsbrechts-

Horckmans, MM. Goossens, Goovaerts, Hermans, L. Kelchtermans, Th. Kelchtermans, Lahaye, Laverge, Mme Leduc, MM. Lenssens, Loones, Lozie, Maertens, Mme Maes, MM. L. Martens, W. Martens, Matthijs, Monset, Ottenbourg, Pataer, Pede, Peeters, Quintelier, Raes, Schiltz, Suykerbuyk, Tavernier, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Ulburghs, Valkeniers, Van Belle, Mme Van Cleuvenbergen, MM. Vandenbergh, Van den Brande, Mme Van den Poel-Welkenhuysen, MM. Vanhaverbeke, Van Hooland, H. Van Rompaey, R. Van Rompaey, Van Wallegem, Vanwambeke, Mme Verhoeven, MM. Verlinden, Verreycken, Weyts, Wierinckx et Swaelen.

Onthouden hebben zich:

Se sont abstenus:

MM. Benker, Delcroix, Maystadt, Snappe, Tobback et Van Rompuy.

**PROJET DE LOI MODIFIANT LA LOI DU 24 JANVIER 1977
RELATIVE A LA PROTECTION DE LA SANTE DES
CONSUMMATEURS EN CE QUI CONCERNE LES
DENREES ALIMENTAIRES ET LES AUTRES PRODUITS**

Vote

**ONTWERP VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE WET VAN
24 JANUARI 1977 BETREFFENDE DE BESCHERMING
VAN DE GEZONDHEID VAN DE VERBRUIKERS OP HET
STUK VAN DE VOEDINGSMIDDELEN EN ANDERE
PRODUKTEN**

Stemming

M. le Président. — Mesdames, messieurs, nous devons nous prononcer maintenant sur l'ensemble du projet de loi modifiant la loi du 24 janvier 1977 relative à la protection de la santé des consommateurs en ce qui concerne les denrées alimentaires et les autres produits.

Wij moeten ons nu uitspreken over het geheel van het ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten.

Le vote commence.

De stemming begint.

— Il est procédé au vote nominatif sur l'ensemble du projet de loi.

Er wordt tot naamstemming overgegaan over het ontwerp van wet in zijn geheel.

169 membres sont présents.

169 leden zijn aanwezig.

128 votent oui.

128 stemmen ja.

6 votent non.

6 stemmen neen.

35 s'abstiennent.

35 onthouden zich.

En conséquence, le projet de loi est adopté.

Derhalve is het ontwerp van wet aangenomen.

Il sera renvoyé ainsi amendé à la Chambre des représentants.

Het zal aldus geamendeerd aan de Kamer van volksvertegenwoordigers worden teruggezonden.

Ont voté oui:

Ja hebben gestemd:

MM. Arts, Bartholomeeussen, Baudson, Bayenet, Beerden, Belot, Benker, Borremans, Bosman, Bouchat, Bougard, Buelens, Mme Cahay-André, MM. Cardoen, Cerexhe, Collignon, Coore-

man, Mmes Cornet d'Elzius, Creyf, MM. Crucke, Cuyvers, Daerden, Dalem, Daras, De Boeck, Mme Delcourt-Pêtre, MM. Delcroix, De Loor, De Meyer, Deprez, De Roo, de Seny, De Seranno, Desutter, Mme Detiège, MM. Deworme, De Wulf, Didden, Diegenant, Dierickx, Dighneef, Dufour, Erdman, Evers, Evrard, Flagothier, Garcia, Geens, Gesquiere, Gevenois, Grosjean, Guillaume, Happart, Henneuse, Hermans, Hismans, Hofman, Hotyat, Jonckheer, L. Kelchtermans, Th. Kelchtermans, Kenzeler, Lallemant, Larcier, Leclercq, Lefevre, Lenssens, Leroy, Liesenborghs, Mme Lieten-Croes, MM. Lozie, Lutgen, Maertens, Mahoux, Mairesse, Marchal, L. Martens, W. Martens, Mathot, Matthijs, Mme Maximus, MM. Maystadt, Meesters, Moens, Moureaux, Mouton, Ottenbourg, Pataer, Péciaux, Peeters, Pinoie, Poulain, Pouillet, Quintelier, Raes, Scharff, Seeuws, Snappe, Steenberghe, Stroobant, Suykerbuyk, Swinnen, Taminiaux, Tavernier, Timmermans, Tobback, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Ulburghs, Vaes, Mme Van Cleuvenbergen, MM. Vancrombruggen, Vandenbergh, Van den Brande, Mme Van der Wildt, MM. Vanhaverbeke, Vanlerberghe, H. Van Rompaey, R. Van Rompaey, Van Rompuy, Van Wallegem, Van Wambeke, Mme Verhoeven, MM. Verleyen, Vermassen, Verreycken, Verschueren, Weyts et Swaelen.

Ont voté non:

Neen hebben gestemd:

MM. Appeltans, Capoen, Loones, Mme Maes, MM. Schiltz et Van Hooland.

Se sont abstenus:

Onthouden hebben zich:

MM. Anthuenis, Aubecq, Barzin, Bock, Boël, Buchmann, De Backer, Decléty, De Croo, de Donnée, De Grauwe, Désir, D'hondt, Eeman, Foret, Mme Gijsbrechts-Horckmans, MM. Goossens, Goovaerts, Hasquin, Hatry, Mme Herzet, MM. Houssa, Lahaye, Laverge, Mmes Leduc, Mayence-Goossens, MM. Monfils, Monset, Pede, Valkeniers, Van Belle, Mme Van den Poel-Welkenhuysen, MM. van Weddingen Verlinden et Wierinckx.

**INTERPELLATIE VAN MEVROUW MAES TOT DE EERSTE
MINISTER OVER «DE TAALTOESTANDEN IN DE
EUROPESE INSTELLINGEN»**

Stemming over de eenvoudige motie

**INTERPELLATION DE MME MAES AU PREMIER MI-
NISTRE SUR «LA SITUATION LINGUISTIQUE DANS
LES INSTITUTIONS EUROPEENNES»**

Vote sur la motion pure et simple

De Voorzitter. — Dames en heren, tot besluit van de interpellatie van mevrouw Maes tot de Eerste minister over «de taaltoestanden in de Europese instellingen» werden twee moties ingediend.

Mesdames, messieurs, deux motions ont été déposées en conclusion de l'interpellation de Mme Maes au Premier ministre sur «la situation linguistique dans les institutions européennes».

De ene, de eenvoudige motie, door de heer Verschueren, mevrouw Verhoeven en de heer Leroy, luidt:

«De Senaat,

Gehoord de interpellatie van mevrouw Maes en het antwoord van de Eerste minister,

Gaat over tot de orde van de dag.»

«Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de Mme Maes et la réponse du Premier ministre,

Passe à l'ordre du jour.»

De andere, door de heren Vermeiren en Ulburghs, luidt:

« De Senaat,

Gehoord de interpellatie van mevrouw Maes en het antwoord van de Eerste minister,

Is het oneens met de beslissing van de Europese Raad om bij het Merkenbureau vier van de negen officiële talen als werktal te schrappen en eist dat deze beslissing ongedaan wordt gemaakt. »

« Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de Mme Maes et la réponse du Premier ministre,

Marque son désaccord sur la décision du Conseil européen de supprimer quatre des neuf langues officielles comme langues de travail au Bureau des marques et exige que cette décision soit annulée. »

Overeenkomstig ons Reglement stemmen wij over de eenvoudige motie die de voorrang heeft.

Conformément à notre Règlement, nous votons sur la motion pure et simple qui bénéficie de la priorité.

Het woord is aan mevrouw Maes voor een verklaring voor de stemming.

Mevrouw Maes (VU). — Mijnheer de Voorzitter, vrijdag hebben we geïnterpelleerd over de taalregeling in verband met het Merkenbureau. De regeling die intussen werd uitgewerkt vertoont weliswaar enig pragmatisme, maar kan principieel niet worden aanvaard. Indien de Europese Gemeenschap zich als een democratische unie wil uitbouwen is het voor ons vanzelfsprekend dat dit het grootste respect veronderstelt voor de taal van de burgers van deze unie.

Omwille van deze elementaire, democratische regels doen wij een beroep op deze assemblée om de verwerping te vragen van de huidige regeling van de talen in het Merkenbureau. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Ulburghs voor een stemverklaring.

De heer Ulburghs (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, in verband met de rol van het Nederlands en andere kleine talen in de Europese Unie in het algemeen en in het Europees Merkenbureau in het bijzonder heeft de Ministerraad van de Europese Unie een compromis voorgesteld dat bepaalt dat de aanvrager die zijn dossier in één van de vier kleinere talen indient een tweede, grote, taal opgeeft die het Merkenbureau mag gebruiken bij eventuele schriftelijke mededelingen. Ik doe de rest van h. verhaal niet aangezien mijn spreektijd beperkt is.

Als ex-lid van het Europees Parlement stond ik steeds in bewondering voor de gelijkwaardige behandeling van de negen officiële Europese talen. Deze gelijkwaardigheid was een uniek voorbeeld van verdraagzaamheid en respect, van eenheid in verscheidenheid.

Het is duidelijk dat het Engels flink op weg is om op een sluipende wijze de enige officiële taal van de Europese Unie te worden.

In naam van de andere acht talen van de Europese Unie, maar ook in naam van de drie officiële Belgische talen, namelijk het Nederlands, het Frans en het Duits, die in de verdrukking dreigen te geraken, verzoek ik de leden van de Senaat om onze motie goed te keuren. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Wij zullen bij zitten en opstaan stemmen over de eenvoudige motie.

Nous votons par assis et levé sur la motion pure et simple.

De heer De Croo (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, ik vraag de naamstemming.

De Voorzitter. — Wordt deze vraag gesteund? (*Meer dan negen leden staan op.*)

Aangezien de naamstemming reglementair is gevraagd, zal ertoe worden overgegaan.

— Er wordt tot naamstemming overgegaan.

Il est procédé au vote nominatif.

158 leden zijn aanwezig.

158 membres sont présents.

95 stemmen ja.

95 votent oui.

63 stemmen neen.

63 votent non.

Derhalve is de eenvoudige motie aangenomen.

En conséquence, la motion pure et simple est adoptée.

Ja hebben gestemd:

Ont voté oui:

MM. Arts, Bartholomeeussen, Baudson, Bayenet, Beerden, Belot, Borremans, Bouchat, Mme Cahay-André, MM. Cardoen, Cerehe, Collignon, Cooreman, Mme Creyf, MM. Daerden, Dalem, Mme Delcourt-Pêtre, MM. Delcroix, De Loo, De Meyer, Deprez, De Roo, de Seny, De Seranno, Mme Detiège, MM. Deworme, De Wulf, Didden, Diegenant, Dighneef, Erdman, Evrard, Flagothier, Garcia, Geens, Gesquiere, Gevenois, Grosjean, Guillaume, Happart, Henneuse, Hermans, Hismans, Hofman, Hotyat, L. Kelchtermans, Th. Kelchtermans, Kenzeler, Lallemant, Larcier, Leclercq, Lefevre, Lenssens, Leroy, Mme Lieten-Croes, MM. Lutgen, Mahoux, Mairesse, Marchal, W. Martens, Mathot, Matthijs, Mme Maximus, MM. Maystadt, Moens, Moureaux, Mouton, Ottenbourg, Pataer, Pécriaux, Pinoie, Poulain, Pouillet, Quintelier, Scharff, Seeuws, Steenbergen, Stroobant, Swinnen, Taminiaux, Timmermans, Tobback, Vancrombruggen, Mme Van der Wildt, MM. Vanhaverbeke, Vanlerberghe, H. Van Rompaey, R. Van Rompaey, Van Rompuy, Van Wambeke, Mme Verhoeven, MM. Verleyen, Vermassen, Weyts et Swaelen.

Neen hebben gestemd:

Ont voté non:

MM. Anthuenis, Appeltans, Barzin, Benker, Bock, Bosman, Bougard, Buchmann, Buelens, Capoen, Mme Cornet d'Elzies, MM. Cuyvers, Daras, De Backer, De Boeck, De Croo, de Donnéa, De Grauwe, Désir, Desmedt, D'hondt, Dierickx, Dufour, Eeman, Foret, Mme Gijsbrechts-Horckmans, MM. Goossens, Goovaerts, Hasquin, Harry, Mme Herzet, MM. Lahaye, Laverge, Mme Leduc, MM. Liesenborghs, Loones, Lozie, Maertens, Mme Maes, M. Luc Martens, Mme Mayence-Goossens, MM. Meesters, Monfils, Monset, Pedé, Peeters, Raes, Schiltz, Snappe, Suykerbuyk, Tavernier, Ulburghs, Vaes, Valkeniers, Van Belle, Mmes Van Cleuvenbergen, Van den Poel-Welkenhuysen, MM. Van Hooland, Van Wallegem, van Weddingen, Verlinden, Verreycken et Wierinckx.

INTERPELLATIE VAN DE HEER VERMEIREN TOT DE MINISTER VAN LANDSVERDEDIGING OVER «HET TAALGEBRUIK BINNEN HET EUROKORPS»

Stemming over de eenvoudige motie

INTERPELLATION DE M. VERMEIREN AU MINISTRE DE LA DEFENSE NATIONALE SUR «L'EMPLOI DES LANGUES AU SEIN DE L'EUROCORPS»

Vote sur la motion pure et simple

De Voorzitter. — Dames en heren, tot besluit van de interpellatie van de heer Vermeiren tot de minister van Landsverdediging over «het taalgebruik binnen het Eurokorps» werden twee moties ingediend.

Mesdames, messieurs, deux motions ont été déposées en conclusion de l'interpellation de M. Vermeiren au ministre de la Défense nationale sur « l'emploi des langues au sein de l'Eurocorps ».

De ene, de eenvoudige motie, door mevrouw Verhoeven en de heer Leroy, luidt:

« De Senaat,

Gehoord de interpellatie van de heer Vermeiren en het antwoord van de minister,

Gaat over tot de orde van de dag. »

« Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de M. Vermeiren et la réponse du ministre,

Passé à l'ordre du jour. »

De andere, door de heer Vermeiren en mevrouw Maes, luidt:

« De Senaat,

Gehoord de interpellatie van de heer Vermeiren en het antwoord van de minister,

Verheugt zich over het feit dat het Nederlands als officiële taal bij het Eurokorps zal worden gebruikt,

Dringt er bij de minister op aan dat hij erop zal toezien dat het principieel akkoord ook effectief gerealiseerd wordt. »

« Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de M. Vermeiren et la réponse du ministre,

Se réjouit du fait que le néerlandais sera utilisé comme langue officielle à l'Eurocorps,

Insiste pour que le ministre veille à ce que l'accord de principe soit effectivement réalisé. »

Overeenkomstig ons Reglement stemmen wij over de eenvoudige motie, die de voorrang heeft.

Conformément à notre Règlement, nous votons sur la motion pure et simple qui bénéficie de la priorité.

— Er wordt tot naamstemming overgegaan.

Il est procédé au vote nominatif.

165 leden zijn aanwezig.

165 membres sont présents.

103 stemmen ja.

103 votent oui.

62 stemmen neen.

62 votent non.

Derhalve is de eenvoudige motie aangenomen.

En conséquence, la motion pure et simple est adoptée.

Ja hebben gestemd:

Ont voté oui:

MM. Arts, Bartholomeeussen, Baudson, Bayenet, Beerden, Belot, Borremans, Bouchat, Mme Cahay-André, MM. Cardoen, Cereixhe, Collignon, Cooreman, Mme Creyf, MM. Crucke, Daerden, Dalem, Mme Delcourt-Pêtre, MM. Delcroix, De Loor, De Meyer, Deprez, De Roo, de Seny, De Seranno, Desutter, Mme Detiège, MM. Deworme, De Wulf, Didden, Diegenant, Dighneef, Erdman, Evard, Flagothier, Garcia, Geens, Gesquiere, Gevenois, Grosjean, Guillaume, Happart, Henneuse, Hermans, Hismans, Hofman, Hotyat, L. Kelchtermans, Th. Kelchtermans, Kenzeler, Lallemand, Larcier, Leclercq, Lefevre, Lenssens, Leroy, Mme Lieten-Croes, MM. Lutgen, Mahoux, Mairesse, Marchal, L. Martens, W. Martens, Mathot, Matthijs, Mme Maximus, MM. Maystadt, Moens, Moureaux, Mouton, Ottenbourg, Pataer, Péciaux, Pinoie, Poulain, Poulet, Quintelier, Scharff, Seeuws, Steenbergen, Stroobant, Suykerbuyk, Swinnen, Taminaux, Timmermans, Tobback, Mmes Tyberghien-

Vandenbussche, Van Cleuvenbergen, MM. Vancrombruggen, Vandenberghe, Mme Van der Wildt, MM. Vanhaverbeke, Vanlerberghe, H. Van Rompaey, R. Van Rompaey, Van Rompuy, Van Wambeke, Mme Verhoeven, MM. Verleyen, Vermassen, Verschueren, Weyts et Swaelen.

Neen hebben gestemd:

Ont voté non:

MM. Anthuenis, Appeltans, Barzin, Benker, Bock, Boël, Bosman, Bougard, Buchmann, Buelens, Capoen, Mme Cornet d'Elzies, MM. Cuyvers, Daras, De Backer, De Boeck, De Croo, de Donnée, De Grauwe, Désir, Desmedt, D'hondt, Dierickx, Dufour, Eeman, Foret, Mme Gijsbrechts-Horckmans, MM. Goossens, Goovaerts, Hasquin, Hatry, Mme Herzet, MM. Jonckheer, Lahaye, Laverge, Mme Leduc, MM. Liesenborghs, Loones, Lozie, Maertens, Mmes Maes, Mayence-Goossens, MM. Meesters, Monfils, Monset, Peders, Peeters, Raes, Schiltz, Snappe, Tavernier, Ulburghs, Vaes, Valkeniers, Van Belle, Mme Van den Poel-Welkenhuysen, MM. Van Hooland, Van Walleghem, van Weddingen, Verlinden, Verreycken et Wierinckx.

HERZIENING VAN DE GRONDWET

REVISION DE LA CONSTITUTION

HERZIENING VAN ARTIKEL 24 VAN DE GRONDWET, OM DE UITZONDERING DIE ER TEN OPZICHTE VAN DE MINISTERS IS BEPAALD UIT TE BREIDEN TOT DE LEDEN VAN DE EXECUTIEVEN

ONTWERP VAN TEKST HOUDENDE HERZIENING VAN ARTIKEL 24 VAN DE GRONDWET

Stemming

REVISION DE L'ARTICLE 24 DE LA CONSTITUTION, EN VUE D'ETENDRE L'EXCEPTION QUI Y EST PREVUE A L'EGARD DES MINISTRES, AUX MEMBRES DES EXECUTIFS

PROJET DE TEXTE PORTANT REVISION DE L'ARTICLE 24 DE LA CONSTITUTION

Vote

De Voorzitter. — Dames en heren, wij moeten ons nu uitspreken met de meerderheid vereist door artikel 131 van de Grondwet, over de bepaling met betrekking tot artikel 24 van de Grondwet, zoals die door de commissie wordt voorgesteld.

Nous devons nous prononcer, par un vote à la majorité requise par l'article 131 de la Constitution, sur la disposition relative à l'article 24 de la Constitution, telle qu'elle est proposée par la commission.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

166 membres sont présents.

166 leden zijn aanwezig.

160 votent oui.

160 stemmen ja.

6 votent non.

6 stemmen neen.

M. le Président. — Je constate que le quorum et la majorité requis par l'article 131 de la Constitution sont atteints. La disposition est donc adoptée. Elle sera soumise à la sanction royale.

Ik stel vast dat het quorum en de meerderheid, zoals artikel 131 van de Grondwet vereist, bereikt zijn. De bepaling is dus aangenomen. Ze zal aan de Koning ter bekrachtiging worden voorgelegd.

Ont voté oui:

Ja hebben gestemd:

MM. Anthuenis, Appeltans, Arts, Bartholomeeussen, Barzin, Baudson, Bayenet, Beerden, Belot, Benker, Bock, Boël, Borremans, Bouchat, Bougard, Buchmann, Mme Cahay-André, MM. Capoen, Cardoen, Cerehe, Collignon, Cooreman, Mmes Cornet d'Elzies, Creyf, MM. Crucke, Cuyvers, Daerden, Dalem, Daras, De Backer, De Boeck, De Croo, de Donnée, De Grauwe, Mme Delcourt-Pêtre, MM. Delcroix, De Loo, De Meyer, Deprez, De Roo, de Seny, De Seranno, Désir, Desmedt, Desutter, Mme Detiège, MM. Deworme, De Wulf, D'hondt, Didden, Diegenant, Dierickx, Dighneef, Dufour, Eeman, Erdman, Evrard, Flagothier, Foret, Garcia, Geens, Gesquiere, Gevenois, Mme Gijsbrechts-Horckmans, MM. Goossens, Goovaerts, Grosjean, Guillaume, Happart, Hasquin, Hatry, Henneuse, Hermans, Mme Herzet, MM. Hismans, Hofman, Hotyat, Jonckheer, L. Kelchtermans, Th. Kelchtermans, Kenzeler, Lahaye, Lallemand, Larcier, Laverge, Leclercq, Mme Leduc, MM. Lefevre, Lenssens, Leroy, Liesenborghs, Mme Lieten-Croes, MM. Loones, Lozie, Lutgen, Maertens, Mme Maes, MM. Mahoux, Mairesse, Marchal, L. Martens, W. Martens, Mathot, Matthijs, Mmes Maximus, Mayence-Goossens, MM. Maystadt, Meesters, Moens, Monfils, Monset, Moureaux, Mouton, Ottenbourg, Pataer, Pécriaux, Pede, Pinoie, Poulain, Pouillet, Quintelier, Scharff, Schiltz, Seeuws, Snappe, Steenbergen, Stroobant, Suykerbuyk, Swinnen, Taminiaux, Tavernier, Timmermans, Touback, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Ulburghs, Vaes, Valkeniers, Van Belle, Mme Van Cleuvenbergen, MM. Vancrombrugge, Vandenbergh, Van den Brande, Mmes Van den Poel-Welkenhuysen, Van der Wildt, MM. Vanhaverbeke, Van Hooland, Vanlerberghe, H. Van Rompaey, R. Van Rompaey, Van Rompuy, Van Wambeke, van Weddingen, Mme Verhoeven, MM. Verleyen, Verlinden, Vermassen, Verschueren, Weyts, Wierinckx et Swaelen.

Ont voté non:

Neen hebben gestemd:

MM. Bosman, Buelens, Peeters, Raes, Van Walleghem et Verreycken.

INTERPELLATIE VAN DE HEER MAERTENS TOT DE MINISTER VAN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, VOLKSGEZONDHEID EN LEEFMILIEU OVER «DE BEDREIGING VAN HET NATUURBEHOUD OP DE VOLGENS DE RAMSAR-CONVENTIE BESCHERMD VLAAMSE BANKEN DOOR DE FRANSE JAGERS ENERZIJD EN DE AFWEZIGHEID VAN BELGISCHE BESCHERMINGSMAATREGELEN ANDERZIJD»

INTERPELLATION DE M. MAERTENS AU MINISTRE DE L'INTEGRATION SOCIALE, DE LA SANTE PUBLIQUE ET DE L'ENVIRONNEMENT SUR «LES MENACES QUE LES CHASSEURS FRANÇAIS, D'UNE PART, ET L'ABSENCE DE MESURES PROTECTRICES BELGES, D'AUTRE PART, FONT PLANER SUR LA CONSERVATION DE LA NATURE DANS LES BANCS FLAMANDS PROTEGES PAR LA CONVENTION DE RAMSAR»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van de heer Maertens tot de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over «de bedreiging van het natuurbehoud op de volgens de Ramsar-Convention beschermde Vlaamse Banken door de Franse jagers enerzijds en de afwezigheid van Belgische beschermingsmaatregelen anderzijds».

Het woord is aan de interpellant.

De heer Maertens (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, de aanleiding tot mijn interpellatie is enerzijds de jaarlijkse betoging tegen de Franse jagers op het strand tussen De Panne en Bray-

Dunes die op 13 november jongstleden doorging en anderzijds de verklaring van de minister van 15 juni jongstleden te Zeebrugge waar ze zegde dat ze van de bescherming van de zee- en kustzone een prioriteit wil maken.

Mevrouw de minister, omdat u zeer nauwe banden hebt met onze Westkust, willen we dit ook graag geloven, maar we willen u ook op uw woord nemen en u inhoudelijk ondersteunen voor zover dit vanuit de oppositie kan of wenselijk wordt geacht.

De heer Mouton, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Op 29 juni reeds hebben uw experts zich naar Den Haag begeven om in het kader van de derde Noodzeeconferentie, de bescherming van de Vlaamse Banken te bespreken. Wij waarderen dit. Op 30 juni heb ik u over deze materie ook een schriftelijke vraag gesteld, maar aangezien ik daarop nog geen antwoord kreeg en de invloed van de Franse jagers ondertussen nog duidelijker werd, meende ik er goed aan te doen daarop dieper in te gaan via een interpellatie. *(Op de perstribune wordt een spandoek opgehangen met het opschrift: «Misschien maakt dit u sprake-loos, ons maakt het boos!»)*

Niet alleen de natuur wordt op het ogenblik zwaar bedreigd, maar sectoren als landbouw, visserij, bosbouw en openluchtcreatie waarvoor de natuur het basiskapitaal levert, worden evenzeer aangetast. Tot de oorzaken behoren bijvoorbeeld de overexploitatie zoals de overbevissing vooral door de sportvisserij — *sustainable use* zou meer aangewezen zijn — en onaangepaste recreatieve systemen. Zaken die ook de Vlaamse Banken bedreigen.

De Raad van Europa heeft reeds vele malen verklaard dat natuurbescherming behoort tot de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, dus ook tussen België en Frankrijk. Zo heeft de Raad bij het uitvaardigen van de Habitat-richtlijn, die duidelijk op de Vlaamse Banken van toepassing moet worden, gesteld dat natuurbescherming behoort tot die terreinen waar het Europees beleid een duidelijke toegevoegde waarde heeft ten opzichte van het nationale beleid van de lidstaten. Omdat de natuur, en dus ook de aantasting daarvan, grensoverschrijdend is — en de aantasting van de Vlaamse Banken door de Franse jacht is daar een droevig voorbeeld van — zullen beheer en bescherming internationaal op elkaar moeten worden afgestemd. Een voorbeeld daarvan is de hier van toepassing zijnde Ramsar-Convention. Ook de EU heeft sedert lang wetgevingen ter zake uitgevaardigd, zoals de Vogelrichtlijn en de genoemde Habitat-richtlijn. Ook de Verdragen van Bern en Bonn werden door Europa ondertekend, zodat er wettelijke gronden genoeg zijn op internationaal of Europees vlak, om bilaterale akkoorden af te sluiten ter bescherming van deze Vlaamse Banken. Het is dus van het grootste belang dat u zowel de Vogelrichtlijn als de Habitat-richtlijn op de Vlaamse Banken toepast. Dit kan in het kader van het *Integrated Coastal Zone Management* perfect gebeuren.

Ook de centen ontbreken niet. De EU beschikt over voldoende programma's en fondsen op het gebied van de natuurbescherming, en zeker voor grensoverschrijdende projecten. Ook wordt in het onlangs verschenen vijfde milieu-actieprogramma de bescherming van de biodiversiteit een zeer belangrijk thema genoemd. In dit programma is ook een aanzet tot een strategie inzake natuurbescherming geformuleerd, gebaseerd op het concept van een samenhangend ecologisch netwerk, Natura 2000. Dit leidde onder meer tot de oprichting van het Europees ecologisch netwerk EECONET en de EECONET-Conferentie van Maastricht van 9 tot 12 november 1993, waar ons land mager vertegenwoordigd was. Die conferentie coördineert nochtans het milieubeleid in Europa en zal onder meer de Habitat-richtlijn concreet vorm geven.

Mevrouw de minister, in dit kader moet de bescherming van de Vlaamse Banken niet alleen wettelijk en materieel een snelle realisatie krijgen, maar ook deel uitmaken van het volledige Europese Ecologische Netwerk en van de verbingsgebieden die in het structuurplan Vlaanderen van uw regionale collega Kelchtermans voorkomen. Het moment is bijzonder gunstig om dit te realiseren in samenwerking met Europa, met Frankrijk en met uw regionale collega's. Jammer genoeg wordt dit niet altijd als een prioriteit beschouwd.

Inderdaad, België blijkt, net als zijn zuiderbuur waar de vogeljacht welig tiert, geen uitblikker inzake natuurbehoud op het federaal niveau. In de studie van doctor An Cliquet van de RUG, uitgevoerd in 1992 onder promotie van professor Somers *Analyse van het Belgisch beleid met betrekking tot het natuurbehoud in de Noordzee*, wordt onverbloemd gesteld: «Het beleid in België inzake natuurbehoud in het algemeen is zwak te noemen. Van een echt coherent beleid inzake natuurbehoud in de Noordzee kan geen sprake zijn. De interne bevoegdheidsverdeling maakt een toekomstig beleid er niet gemakkelijker op. België heeft wel verschillende wetten die kunnen bijdragen tot een bescherming van de Noordzee en de kustgebieden. België heeft tevens diverse verdragen en regelingen ondertekend en goedgekeurd. De naleving ervan gebeurt echter niet steeds consequent.» Tot zover de beoordeling van onze eigen wetenschappers, gespecialiseerd inzake Noordzeewetgeving.

Agalev heeft al veel vaker gesteld dat de effectieve bescherming al jaren blijft aanslepen. Vandaag is niet alleen het wettelijke en financiële kader ruim voorhanden, maar is de bescherming van de Vlaamse Banken bijzonder dringend, omdat ze hoe langer hoe zwaarder bedreigd worden door een hele reeks sterk versturende elementen tegelijk, die deze unieke en op papier beschermde biotoop onomkeerbaar dreigen te vernietigen. Dit zijn niet alleen de reeds lang bekende olievervuiling, maar ook de zandwinning op de loswallen van baggerspecie, de boomkorvisserij, de zogenaamde sport- en strandvisserij, de recreatieve druk van zeilers, surfers en duikers, de jaarlijkse off-shore wedstrijden voor F-1 raceboten vanuit Oostende, en vooral de Franse jacht. Vanop het strand of vanuit bootjes, ook vaak op Belgisch grondgebied, worden jaarlijks honderdduizenden beschermde vogels uit onze Vlaamse Banken voor de lol neergeknald. Dit heet in Frankrijk «sport».

Voor al aan de laatste twee harde aanslagen op de Vlaamse Banken, zeeracen en jacht, moet dringend en keihard een einde worden gesteld. Op elk van deze bedreigingen wil ik toch wat dieper ingaan.

Over de olievervuiling en dumping van afval kan ik kort zijn: dit is volkomen illegaal, maar de controle en de sanctiëring ervan zijn bijzonder zwak. Het BMM-vliegtuigje hangt te weinig in de lucht en wordt daarbij door de schepen onmiddellijk gescand, zodat men de tanks enkel zal spoelen wanneer het vliegtuig is geland. Daarnaast — en dit is een regionale materie — zijn er in de havens onvoldoende ophaal- en recyclagemogelijkheden voor olie tegen haalbare kostprijzen. De processie van Echternach, maar deze keer op zee.

De zandwinning en de loswallen zijn wel legaal, maar kunnen zonder veel moeilijkheden door een protocol op uw initiatief volledig geherlokaliseerd worden en naar plaatsen verwezen die ver uit de buurt van de Vlaamse Banken liggen. Daar is alleen wat politieke wil en overleg voor nodig, op de eerste plaats met het regionale niveau. Eenvoudig en efficiënt.

Veel moeilijker is het probleem van de schade veroorzaakt door de boomkorvisserij, de sport- en strandvisserij. Om de schade te beperken zijn wettelijke initiatieven noodzakelijk, in overleg met de federale collega's van Landbouw en Verkeerswezen.

Het is immers overduidelijk dat iedere vorm van visserij een aanslag pleegt op het voedselaanbod en bodemverstoring is ten opzichte van de bescherming van de kolonies van zo'n 10 à 12 000 zwarte zeeëenden. De Vlaamse Banken werden tenslotte in de eerste plaats als Ramsar-gebied geklasseerd omdat daar minimaal 1 pct. van de wereldpopulatie van deze eendensoort 's winters foerageert. Ook het wegvissen via het discards-systeem in de visserij van commercieel onbelangrijke vissoorten, zoals spiering en sprat, is een nutteloze, maar fatale aanslag op het voedselaanbod van de viseters, zoals zeekoeten en alken, de prachtige futen en de talloze sternensoorten.

Het is daarom meer dan nodig voor dit gebied in beschermende vismaatregelen te voorzien. Dit kan op vele wijzen gebeuren: beperking van de PK tot 300, gekoppeld aan boomkorren uit licht materiaal met schoenen en wielen, boorkorntetten met vierkante mazen om selectief te vissen en beperking van de discards of zelfs sluiting voor de visserij in de foerageerperiode. In een tweede fase kan overwogen worden het gebied — 50 000 ha is op zee niet zo

groot — tijdelijk of definitief voor de visserij te sluiten, zoals wordt overwogen bij de Waddenzee, of zoals nu al gebeurt met de schol- en de kabeljauwbox voor de Hollandse en Deense kust.

Aangezien de Vlaamse Banken ook een gekende paaiplaats voor tong zijn, zal dit meteen een beheersmaatregel zijn om het tongbestand ten voordele van de kustvisserij gevoelig te verhogen. Een dergelijk gesloten gebied — een vis- vogelreservaat — levert meteen een economisch voordeel, een toegevoegde waarde, op.

We meenden dat deze oplossing zeker, en dringend, in een interdepartementale werkgroep onderzocht kan worden en goed realiseerbaar is. Nochtans blijken de afspraken die daarover al waren gemaakt niet te worden nageleefd. Toch zal het nodig zijn dit gebied in de foerageerperiode — die valt gelukkig in de winter — te sluiten voor alle recreatieve druk van surfers, zeilers, sportvisers en duikers. Dit kan een eerste stap zijn naar de realisatie van een Belgisch zeerreservaat. Een voorbeeld voor onze zuiderburen!

Dan is er ook nog de zeer agressieve off-shore wedstrijd voor F-1 raceboten, die jaarlijks vanuit Oostende wordt georganiseerd, precies op de Vlaamse Banken. Als er één plaats is waar men geen snelheidswedstrijden zou mogen organiseren, dan is het in een beschermd natuurgebied, maar natuurgebieden lijken de motorfanatici aan te trekken: motorcross in de duinen, rallyrijden op de Kemmelberg, F-1 op de Vlaamse Banken. Het is pure ecologische waanzin, maar we laten het desondanks nog altijd toe. De F-1 raceboten zijn niet alleen gevaarlijk voor de piloten — denk maar aan de dood van Casiraghi, de man van Caroline van Monaco — maar ook energieverblindend met massale CO₂ uitstoot en geluidshinderend. Ze wakkeren bovendien, op puur commerciële basis de sensatiedrift van de jonge mensen nog aan. Aangezien onze wetgeving ter zake lacunes vertoont kan een dergelijke wedstrijd in een natuurgebied niet worden verboden.

Mevrouw de minister, het is dan ook nodig dat u met uw regionale collega van Verkeer, minister Sauwens, contact opneemt om het koninklijk besluit van 4 augustus 1981 zodanig te wijzigen dat dergelijke racewedstrijden op de Vlaamse Banken kunnen worden verboden.

Tenslotte is de Franse vogeljacht de meest directe en provocerende aanslag op het Belgisch Westhoekreservaat en de Ramsar-Convention over de Banken. We beschouwen dit als een aanslag op de Belgische soevereiniteit inzake vogelbescherming en daardoor schadelijk voor een goed nabuurschap met Frankrijk én voor de Europese integratie.

Als voorzitter van de Europese Ministerraad voor Leefmilieu kunt u deze materie in extremis nog op de agenda plaatsen en Frankrijk daarvoor ter verantwoording roepen. Zo moeilijk kan dat niet zijn. Weet u dat het Franse jachtseizoen op waterwild dit jaar begonnen is op 17 juli en eindigt op 28 februari 1994?

Ik heb voor u een Franse jagerskalender meegebracht die ik u straks als bezwarend stuk zal overhandigen. Gedurende ongeveer 7,5 maanden wordt er op de stranden van Bray-Dunes op onze vogels gejaagd. In Europa is dit gemiddeld niet eens zes maanden en in de Verenigde Staten, het land van de vuurwapens, nauwelijks drie maanden. De Franse jacht begint bovendien op een moment dat vele vogels nog broeden of het nest verzorgen. Ze blijft duren tot het eind van de migratie en is open op het moment dat de zwarte zeeëend, de fameuse beschermde soort, voor onze kust foerageert. Men jaagt zelfs 's nachts, zonder de vogels te kunnen determineren en haalt daarbij, volgens de berekeningen van de Franse ornithologen, 30 pct. van de trekvogels neer, twintig maal meer dan overdag.

Dit is nochtans strijdig met de Franse *Code rural*. Het Franse *arrêté ministériel* van 26 juni 1987 — dus opgesteld meer dan tien jaar na de Ramsar-Convention — vermeldt in artikel 1 dat op het strand 37 soorten watervogels en 14 soorten trekvogels mogen worden geschoten. De zwarte zeeëend, de *macreuse noire*, is daar bij! Dit is manifeste onwil van de Franse jachtlobby. In België zijn maar vier soorten eendachtigen bejaagbaar, in Europa gemiddeld tien, in Frankrijk zeventien! In België en Duitsland is geen enkele beschermde vogelsoort bejaagbaar, in Europa gemiddeld twee soorten, in Frankrijk zeventien!

Deze cijfers tonen aan dat Frankrijk voor zijn verantwoordelijkheid moet worden gesteld en door de andere lidstaten onder uw voorzitterschap, tot Europese burgerzin inzake natuurbehoud moet worden gedwongen. Zo kan het niet blijven duren!

De dagelijkse jachtpraktijk is zelfs volkomen illegaal: jagers overschrijden af en toe de grens en schieten op de zeilen van strandwagens of naast ruiters omdat die hun jacht hinderen, ook al werd er enige jaren geleden tussen de Westvlaamse gouverneur en de Franse *Préfet du Nord* overeengekomen dat er niet mocht worden gejaagd in een 200 meter brede zone langs de grens. Daaraan een eind maken kan enkel de minister, via bilaterale overeenkomsten op hoog niveau, want op het terrein heerst de wet van de sterkste, de kracht van de vuurwapens.

Mevrouw de minister, misschien kunt u vandaag nog even uw collega Bourgeois hierover informeren. Hij kan dit morgen, op de voorbereidende vergadering van de Noordzeeconferentie ter sprake brengen.

Door de strandjacht komt naar schatting jaarlijks twee ton lood uit de patronen in ons mariene milieu terecht, wat schade berokkent aan het garnalenbestand en aan de paaiende platvissen, en daardoor eigenlijk ook op ons bord terechtkomt.

Het volgend seizoen kunt u in een restaurant van Middelkerke of De Panne misschien *tomates aux crevettes avec un brin de plomb* of *sole meunière à la sauce plombée de Bray-Dunes* geserveerd krijgen.

Op het strand tussen Bray-Dunes en De Panne botsen de vogels die wij beschermen in ons Ramsar-gebied, op een «muur des doods», zoals eertijds de dolfijnen in de Japanse tonijnvisnetten in de Stille Oceaan. Deze vergelijking is geenszins overdreven. Zo'n 2 000 jagers komen daar jaarlijks op onze beschermde vogels jagen, precies omdat er zoveel uit het Belgisch gebied overvliegen. Dit is kwaad opzet. Ik kan het weten, want mijn broer beschikt in Bray-Dunes over een flat waarnaast elke avond weer tientallen jagers samenkomen om hun moordtocht te beginnen. Ze schieten op alles wat overvliegt. Dat heet dan «sport»! Als men met de jagers gaat discussiëren dan spreken ze van *un droit fondamental, une tradition spécifiquement française, nous protégeons des espèces*, en nog ander fraais. Dat is provocerend gedrag vanuit een land, dat als enige in de EU nog dergelijke jacht toestaat, waarbij 3 pct. van de Franse bevolking — de jagers — de miljoenen natuurbeschermers in Europa met hun wapens gegijzeld houden.

Mevrouw de minister, u kunt daar als voorzitter van de Europese Ministerraad nochtans veel aan veranderen. Een harmonisering van de Belgische en Franse jachtwetgeving is dan ook zonder meer een eis wanneer men bedenkt dat de Fransen 37 eendachtigen en steltlopers mogen bejagen, de Belgen, gelukkig, slechts vier. Optreden bij uw Franse collega, zowel als bij de *Préfet du Nord* te Rijsel, die jaarlijks de jacht regelt via een *arrêté*, is zonder meer een dringende eis. Aangezien de *sous-préfet* in Duinkerke mij een paar weken geleden vertelde dat het arrest voor het seizoen 1994-1995 nu opgemaakt wordt en in maart definitief wordt, hebt u net de tijd om daarop in te haken.

Als voorzitter van de Europese Ministerraad kunt u tevens het startsein geven voor een Europese jachtwetgeving. In dat kader kunnen de wetgevingen van de lidstaten dan worden ingepast. U kunt dus door Europese en bilaterale initiatieven zeer veel realiseren voor de bescherming van de Vlaamse Banken. Wij vertrouwen erop dat u dit ook zult doen.

We moeten echter ook nog voor eigen deur vegen en de Franse jagers hebben mij daarop herhaaldelijk gewezen. België trad immers reeds op 19 maart 1975 tot de Ramsar-Convention toe, keurde deze bij wet van 22 februari 1979 goed, maar ratificeerde haar pas echt op 4 maart 1986 en liet haar in werking treden op 4 juli 1986. Het duurde dus meer dan tien jaar: geen bewijs van grote interesse. Vandaag, bijna twintig jaar na de conventie is er voor de Vlaamse Banken, officieel zo'n 1 900 hectare, eigenlijk nog niets gebeurd. Dit is wel het geval voor de vier andere gebieden van de Ramsar-Convention, het Zwin, de Blankaart, de Antwerpse Schorren en de Kalmthoutse Heide, die onder regionale bevoegdheid vallen. De federale overheid is dus duidelijk achteropgeraakt voor het ene gebied dat onder haar bevoegdheid ressorteert. Ze kan haar blazen oppoetsen door een snel en degelijk inhaalmanoeuvre.

Ik durf te suggereren daaraan meteen de vogelrichtlijn 79/409 van 2 april 1979 te koppelen, waarin voor de Vlaamse Banken en de Westkust tot Nieuwpoort samen 60 000 hectare zee is opgeno-

men, en de Habitat-richtlijn 92/43 van 21 mei 1992 met het ecologisch netwerk «Natura 2000». Dit alles samen kan op federaal niveau worden gerealiseerd tot grote voldoening van geheel natuurminnend België. Alles in één keer, degelijk en vooruitstrevend!

Men kan eraan ook nog het BNVR-plan Otter koppelen. Alles past mooi in elkaar. België heeft zich overigens meer dan zeven jaar geleden, op 4 juli 1986, reeds wettelijk verplicht de fauna en flora van de Vlaamse Banken optimaal te beschermen. Volgens artikel 2, 2°, van de conventie worden de Banken immers beschermd voor hun internationale betekenis in ecologisch, botanisch, zoölogisch, limnologisch en hydrologisch opzicht. En volgens artikel 2, 6°, wordt ons land daarbij gewezen op zijn internationale verantwoordelijkheid voor het behoud, het beheer en het verstandig gebruik van de aanwezige trekvogels, zowel bij het aanwijzen van de watergebieden, als bij de mogelijkheid tot wijziging van de grenzen ervan. De Vlaamse Executieve werd enkele jaren geleden door de Europese Commissie veroordeeld voor haar gebrek aan beschermingsmaatregelen ten opzichte van de Blankaart, eveneens een Ramsar-gebied. Zal de Commissie ook de federale Regering moeten veroordelen voor de Vlaamse Banken? Bespaar ons deze schande.

Ik wil in dit verband ook wijzen op de 21 Vlaamse gebieden die als speciale beschermingszones voor de genoemde vogelrichtlijn werden voorgesteld. Deze gebieden omvatten 140 000 hectare, waarvan de helft, zo'n 60 000 hectare — de Vlaamse Banken alweer — onder uw bevoegdheid vallen. Deze sluiten daarbij aan bij de onlangs beschermde duinengebieden, de kustreservaten en bij het «Plan Zeehond».

Mevrouw de minister, de natuurbehouds- en natuurontwikkelingsmogelijkheden aan de Westkust zijn vandaag bijzonder groot. Het hangt vooral van u en van uw samenwerking met de regionale en Europese overheid af, of die mooie optie — die geen droom is, maar een voor het grijpen liggende werkelijkheid — kan worden gerealiseerd, alvorens de schade te groot is. Uw verantwoordelijkheid is in deze zaak bijzonder groot.

De krijtlijnen liggen reeds vast in de artikelen 3 tot 6 van de Ramsar-Convention, volgens dewelke België de verplichting heeft om zijn plannen zo te formuleren en te verwezenlijken, dat het behoud en het verstandig gebruik van het watergebied worden bevorderd. Dit moet volgens de conventie gebeuren door het stichten van een natuurreservaat, en dat statuut hebben de Vlaamse Banken tot vandaag jammer genoeg nog niet. Daarbij moet het wetenschappelijk onderzoek en de opleiding van personeel worden bevorderd, het onderzoek, het beheer en het bewaken van dit gebied in acht worden genomen, en getracht worden de vogelstand in het gebied te vergroten. We wachten dus op ons zeereservaat.

Volgens de conventie moet eveneens bilateraal overleg worden gepleegd over de uitvoering van de overeenkomst, in geval het watergebied zich uitstrekt over het grondgebied van meer dan één verdragspartij. Dit is voor de Vlaamse Banken duidelijk het geval, want ze liggen tot tegen Duinkerke. Een wettelijke basis voor overleg met de Fransen over de vogeljacht is hier duidelijk aanwezig. Er hoeft niet eens te worden gewacht op een Europese jachtwetgeving.

België kan, volgens de conventie, indien nodig, conferenties bijeenroepen inzake het behoud van watergebied en watervogels. Deze conferentie kan snel georganiseerd worden als een Interreg-programma, en grote weerklank vinden in *Le Nord*, bijvoorbeeld onder het motto «L'écologie n'a pas de frontières», zoals *La Voix du Nord* op 26 oktober jongstleden blokletterde toen Agalev-West-Vlaanderen zijn eerste officiële grensoverschrijdende ontmoeting organiseerde met *Les Verts du Nord*.

Tenslotte moet ik u ook eraan herinneren, dat het op 1 december 1982 gesloten protocol bij de Ramsar-Convention, dat op 1 oktober 1986 in werking trad, en waarbij onder meer de vertalingen van de conventie juridische waarde zouden krijgen, na meer dan tien jaar nog niet door België is bekrachtigd. Zou dat niet de eerstkomende maanden kunnen gebeuren? Deze bekrachtiging kan de eerste stap zijn.

Over deze aangelegenheid zou ik u een massa vragen willen stellen, maar ik beperk mij tot zes belangrijke.

Ten eerste, welke effectieve maatregelen ter bescherming van de Vlaamse Banken zijn tot op heden genomen?

Ten tweede, bestaat er ter zake een interdepartementale werkgroep die de verschillende bedreigingen bestudeert en bijstuurt?

Ten derde, werd reeds de mening vooropgesteld de Vlaamse Banken eventueel tijdelijk te sluiten voor de visserij en recreatie, zo neen, waarom niet?

Ten vierde, werd er met de Franse regering contact opgenomen om de invloed van de Franse vogeljacht te beperken en met welke gevolgen?

Ten vijfde, werd reeds contact genomen met de Europese Commissie om de Europese vogelbeschermingsmaatregelen te harmoniseren?

Ten zesde, is de minister bereid als voorzitter van de Europese Ministerraad deze problematiek op de agenda te plaatsen? (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Loones.

De heer Loones (VU). — Mijnheer de Voorzitter, ik ben onder de indruk van de ruime bevoegdheden van de minister, meer bepaald over een beperkt stuk van ons territorium, de Vlaamse Banken. De heer Maertens heeft dit op treffende wijze geïllustreerd. Ik kan daar niet veel aan toevoegen, maar ik wil er wel op wijzen dat ik een aantal van zijn bezorgdheden deel. Enkele kwamen evenwel enigszins overdreven over. Wij mogen niet vergeten dat dit stuk territorium het belangrijkste toeristisch patrimonium is dat wij bezitten.

Ik sta niet achter het initiatief om *off-shore races* te houden op zee, maar ik waarschuw toch voor te verregaande beschermingsmaatregelen, die bijvoorbeeld de pleziervaart of de zeilsector in het gedrang zouden brengen.

Mijnheer Maertens, ik wil u ook niet in de schoenen schuiven dat uw initiatief ertoe zou strekken het gebruik van een gedeelte van de wateren uit te sluiten voor de recreatievaart. Dit is trouwens geschrapt uit de oorspronkelijke tekst. Ik heb gezien dat nog enkel wordt gesuggereerd om in een bepaalde periode een reservaat aan te leggen. Wanneer dit slaat op de Trapegeer-omgeving, dan verzet ik mij daartegen. Ik ben immers een enthousiast gelegenheidszeiler en zou mijzelf en degenen die deze sport beoefenen het plezier niet willen ontnemen om langs die prachtige groene boei die de Trapegeer afbakt, Frans-Vlaanderen via de zee te bezoeken. De vervuiling van de zee komt immers niet van de zeilschepen, maar wel van andere sectoren.

Mevrouw de minister, de heer Maertens heeft hier ook aangehaald dat zijn broer een optrekje heeft in Bray-Dunes. Vanop de zeedijk ziet hij daar de Franse jagers vertrekken. Vanuit mijn woning heb ik ook een zicht op de Vlaamse Banken.

Ik verneem dat de minister de Westkust geregeld bezoekt. Niet langer geleden dan het vorige weekend heb ik een wandeling gemaakt over de verharde betonnen dijk die De Panne verbindt met Bray-Dunes.

Ik vond drie scholeksters met bebloede plekken die erop wijzen dat ze waren neergeschoten op Vlaams grondgebied maar door Franse jagers.

Zulke praktijken zijn absoluut verwerpelijk. Op meeuwen wordt al langer geschoten, maar ik kan helemaal niet begrijpen dat mensen, die zich verdedigers van de natuur noemen, beschermde vogels, zoals scholeksters, neerschieten. Wij moeten initiatieven nemen om dit onmogelijk te maken.

Van in het begin neem ik deel aan de protestbetogingsmars die wordt georganiseerd op het strand. Enkele weken geleden waren er ook collega's van mij: uiteraard Michiel Maertens maar ook Jo Cuyvers.

Wij kunnen niets anders dan dergelijke praktijken scherp aanklagen. Het kan niet dat onder het mom van natuurbehoud praktijken zoals deze worden toegelaten. De Franse jacht is gebonden aan tradities en beroept zich op het natuurbehoud, en een aantal van de argumenten van de jagers wordt bijgevalen door een gedeelte van de ecologische kringen in Frankrijk.

Ik twijfel aan de precieze mogelijkheden van de minister, maar ik wil haar toch vragen om gedurende het Belgisch voorzitterschap te proberen een begin van oplossing voor dit probleem te vinden. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan minister De Galan.

Mevrouw De Galan, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu. — Mijnheer de Voorzitter, ik kan mij volledig akkoord verklaren met de stelling van de interpellant dat de houding van de Franse jagers te verwerpen is en flagrant in strijd is met de principes die door alle landen, dus ook Frankrijk, werden onderschreven te Rio inzake duurzame ontwikkeling, en meer in het bijzonder inzake het in stand houden van de biodiversiteit en het natuurbehoud. We moeten de oplossingen voor het behoud van de biologische diversiteit niet steeds gaan zoeken in de derde wereld. Ook bij ons kan er nog heel wat worden gedaan.

Dit gezegd zijnde, moet ik u erop wijzen dat mijn bevoegdheid in dit hele dossier vrij beperkt is, want zoals u weet, zijn de jachtpraktijken, de visserij en het natuurbehoud in het algemeen gewestelijke bevoegdheden of landbouwbevoegdheden, terwijl slechts vrij recent beslist werd dat ik in het kader van de Ramsar-Convention een «coördinerende» rol te vervullen heb.

Regardons les choses chronologiquement. Mon prédécesseur a accepté de prendre en charge la coordination de la gestion de la zone humide des Bacs de Flandre le 24 mars de cette année. Cette matière était restée de la compétence du ministère de l'Agriculture depuis l'arrêté royal du 27 septembre 1984. Cet arrêté avait désigné les fonds de moins de six mètres situés dans les eaux territoriales entre Ostende et la frontière française comme zone humide d'importance internationale au titre de la Convention de Ramsar. La convention elle-même n'a d'ailleurs été ratifiée par la Belgique que le 4 mars 1986. Je vous demande dès lors de faire preuve d'un peu de patience et de ne pas me demander de réaliser en six mois ce qui n'a pu l'être en dix ans. Néanmoins, j'accueille vos suggestions et vos questions avec intérêt. J'en tiendrai compte lorsque je traiterai de ce problème dans le cadre des compétences qui me sont dévolues.

C'est donc dans le contexte de ces nouvelles responsabilités que je vais m'efforcer de répondre aux différents points abordés par les intervenants.

Je voudrais au préalable émettre deux considérations dont il est indispensable de tenir compte dans cette affaire.

La première est que bien qu'une unité écologique existe entre les bancs situés dans notre mer territoriale et les hauts fonds français, la République française n'a pas, à ma connaissance, établi de zone Ramsar dans cet espace de sa mer territoriale. L'article 5 de la Convention de Ramsar ne lie donc pas le gouvernement français à notre endroit. Cela signifie que nous devons évoquer l'esprit de la convention plutôt que la lettre lorsque nous engagerons des conversations avec nos homologues français sur ce problème.

Ma deuxième observation est qu'il est indispensable qu'un bon programme de protection de cette zone Ramsar soit mis sur pied de notre côté avant que nous n'abordions de manière formelle le problème en bilatéral avec la France et, bien sûr, pour garantir notre crédibilité.

Les Bacs de Flandre sont effectivement menacés par la pollution par les hydrocarbures et par certaines activités sportives, mais aucune activité de déversement dite de «dumping» ou de rejet de boues de dragages n'y est menée.

Tous les déversements industriels sont en effet interdits dans la zone de la mer du Nord placée sous la juridiction de la Belgique depuis l'arrêté royal du 27 novembre 1989.

Quant aux boues de dragage, les seuls rejets qui peuvent encore affecter la zone Ramsar sont effectués à Westende et Lombardsjide au-dessus de la ligne de basse mer, donc sur la plage, et tombent dans le domaine de compétence de la Région flamande. Il s'agit là d'environ 600 000 mètres cubes de boues par an qui sont prélevés dans le port de Nieuport et dans le chenal d'entrée de ce port pour le compte du Service des ports de la côte. C'est un problème pour lequel il faudrait interpellier mes collègues de la Région flamande.

En ce qui concerne la pêche, il n'existe pas actuellement d'information scientifique qui suggère un effet préjudiciable de la pêche professionnelle sur la zone Ramsar.

Ik ben mij ervan bewust dat de boomkorvisserij en de sportvisserij gevolgen kunnen hebben voor de fauna. Dit behoort echter tot de bevoegdheid van mijn collega van Landbouw. In de stuurgroep *Gestion intégrée de la zone côtière* waarop ik later nog terugkom, hebben vertegenwoordigers van de betrokken minister zitting. Ook sportactiviteiten met negatieve impact op het natuurgebied, zoals F1-races, zullen door die werkgroep worden bekeken.

Enfin, il est exact que les bancs Kwintebank, Buiten Ratel et Oost Dijk font l'objet d'extractions de sables et de graviers, pour lesquelles dix sociétés sont titulaires d'une concession accordée par le département des Mines du ministère des Affaires économiques. Ces opérations peuvent avoir des effets négatifs directs et indirects sur les populations d'oiseaux, mais je ne dispose pas actuellement d'observations scientifiques qui permettent de les mettre en évidence ou de les démentir. Les études écologiques générales de la zone effectuées depuis 1977 ne semblent pas indiquer que ces opérations causent à l'écosystème marin des perturbations inacceptables. L'année dernière, un examen approfondi de tous les résultats obtenus jusqu'à maintenant n'a pas permis de justifier le refus des concessions d'extractions de sables et de graviers. Néanmoins, cet aspect sera également examiné par la commission de gestion du projet intégré « Zone côtière ».

Les mesures que mes services ont déjà prises pour assurer une protection élémentaire de la zone Ramsar sont de deux ordres.

Tout d'abord, la zone est patrouillée de manière intensive par notre avion de surveillance, le *Norman Britain*, qui est mis à notre disposition par l'Ecole d'aviation légère de la force terrestre et non par la force aérienne. Nous avons équipé cet avion de détecteurs de rejets d'hydrocarbures, d'enregistreurs et de caméras, utilisés à son bord par le personnel de l'unité de gestion du modèle mathématique de la mer du Nord, c'est-à-dire le service de M. Pichot.

L'avion effectue trois à quatre survols des Bancs de Flandre par semaine, à faible altitude, pour dissuader les pollueurs potentiels et constater les éventuelles infractions. Mes services ont, de plus, conclu un accord avec le ministère de l'Agriculture, accord prévoyant l'embarquement, à bord de l'avion, d'un inspecteur de la pêche, qui relève les données concernant les navires de pêche présents dans la zone et engage les poursuites à l'égard des contrevenants éventuels à la législation.

En ce qui concerne les mesures législatives à notre disposition, le projet Marpol, relatif à la prévention de la pollution de la mer par les navires, est à l'examen au Conseil des ministres. Les peines prévues dans la loi, c'est-à-dire entre 100 et 200 millions de francs belges, sont très sévères, dans un but dissuasif et préventif. Elles doivent clairement faire comprendre à tout navigateur que la pollution illégale des eaux de la mer est considérée par la Belgique comme un délit grave. J'aborderai dans un instant le problème du Livre vert de la responsabilité, actuellement examiné à l'échelon des ministres européens.

Ensuite, l'UGMM a créé, avec la collaboration de toutes les instances compétentes — fédérales, régionales, universitaires et locales —, un réseau d'intervention pour la prise en charge des oiseaux et mammifères marins échoués à la côte ou capturés accidentellement; il s'agit du *Bycatch*. Ce réseau permet de réagir rapidement et avec efficacité en cas de mortalité importante d'oiseaux, due au froid ou à la pollution, et lorsque des mammifères en difficulté peuvent encore être sauvés.

Les membres de ce réseau se réunissent régulièrement pour coordonner leur action et pour s'assurer que l'information scientifique recueillie à l'occasion de leurs activités soit mise à la disposition de mes services et puisse être exploitée en vue d'une meilleure gestion de ces ressources naturelles.

Ce qui précède ne constitue qu'un point de départ. J'ai pris l'initiative de réunir un groupe de travail interdépartemental, auquel participent, à côté des départements fédéraux de l'Environnement, de l'Agriculture et de la Politique scientifique,

la Région flamande, plusieurs institutions de recherche et une organisation de protection de la nature, le WWF, pour examiner quelles autres mesures pourraient être adoptées pour organiser une protection plus efficace. Ce groupe rédige actuellement une note de principe, une *Startnota*, qui doit proposer une approche méthodologique pour une gestion intégrée des Bancs de Flandre et de la zone côtière de la Westkust. Cette approche permettra, je l'espère, d'organiser la concertation de tous les intérêts concernés et de mettre sur pied un plan de travail.

Pour le moment, cette note n'est qu'au stade de projet, monsieur Maertens, mais dès qu'elle sera officialisée, elle servira de document de base à la réunion interministérielle à laquelle assisteront les parlementaires locaux. Cette note ne parle pas encore de la chasse, mais bien du problème général de la préservation des Bancs de Flandre.

Il est trop tôt pour dire si la zone Ramsar doit être fermée à certaines activités, mais l'interdiction de certains sports, particulièrement perturbants pendant les périodes de l'année où les espèces vulnérables se concentrent en grand nombre sur les Bancs de Flandre, devra certainement être envisagée.

Enfin, en ce qui concerne l'action que pourrait engager la Commission des Communautés européennes dans ce domaine, le Conseil se préoccupe actuellement des mesures qu'il conviendrait de proposer à l'Organisation maritime internationale pour protéger des risques de pollution les « zones marines et côtières écologiquement sensibles » appelées les ZES. C'est le 28 juin dernier qu'il a chargé la Commission de lui faire rapport sur les ZES qui seraient déterminées par l'ensemble des Etats membres.

Ce rapport est en principe terminé et devrait être déposé sur les bancs du Conseil au mois de février 1994, pendant la présidence grecque, mais j'y reviendrai.

Mes services ont communiqué à la Commission le souhait de la Belgique de désigner comme ZES « les parties de la mer territoriale situées au sud du parallèle 51°21'20" Nord et à l'ouest d'une ligne tracée au droit de la côte, à la hauteur d'Ostende, et dont la profondeur n'excède pas 6 mètres à marée basse ». Il faudra donc attendre le rapport de la Commission pour connaître les initiatives concrètes qu'elle envisage.

Voilà comment se présente la situation de cette importante réserve biologique marine et comment j'ai abordé la tâche difficile de coordination que le département a accepté d'assumer dans le cadre de la Convention de Ramsar. Je voudrais insister sur le caractère multidisciplinaire et transfrontalier de ce problème qui pourrait très utilement, me semble-t-il, servir de terrain d'essai pour des initiatives de concertation visant la gestion intégrée des ressources côtières. La note de principe dont j'ai reçu le projet constituera l'élément principal de la politique que j'ai l'intention de mener dans ce domaine.

Ik heb de boot te water gelaten, en hoop nu maar dat iedereen zal willen meeroeien.

Wat het voorzitterschap van de Milieuraad betreft, kan ik de heer Maertens zeggen dat ik daarover al gesproken heb met de Franse Milieuminister, de heer Barnier. Het leek mij wenselijker de zaak eerst bilateraal te bespreken dan ze meteen op de agenda van de Raad te laten inschrijven. Dit is een kwestie van strategie. In Frankrijk ligt de problematiek enigszins anders. De minister voor Leefmilieu is er maar voor een klein stuk bij betrokken. Het is vooral een zaak voor de minister van Landbouw. Maar gelet op de GATT-onderhandelingen is het op het ogenblik zeer moeilijk een onderhoud te hebben met de minister van Landbouw.

Samen met de Franse minister van Milieu, met een aantal vertegenwoordigers van de Franse regering en enkele experts proberen wij dus een plan voor te leggen. Nadat het verslag van de Commissie in februari 1994 aan de Raad wordt voorgelegd, zullen we, eventueel samen met Denemarken en Nederland, de bescherming van de Noordzee en de vogels waar de heer Maertens het over had, onder het Grieks voorzitterschap op de agenda van de Milieuraad proberen te brengen.

Ik heb eveneens minister Bourgeois voor deze problematiek gesensibiliseerd. Hij heeft mij beloofd zijn best te doen.

Het overleg met de Gewesten komt weldra aan de beurt. Als ik er niet eerder toe gekomen ben, dan heeft dat te maken met al de vergaderingen die ik de jongste tijd heb moeten bijwonen. Zo heb ik al achttwintig uren discussie achter de rug over de verpakingsrichtlijn en ook al heel wat uren discussie over de CO₂-uitstoot en de taks daaromtrent. Volgende maandag staat mij een gezondheidsraad te wachten. Ik verlies dit overleg zeker niet uit het oog maar zou toch nog een paar maanden respijt willen vragen.

Mijnheer Maertens, als er over zes maanden niets is gebeurd, kunt u mij hier van op de tribune verwijten naar het hoofd slingeren, want dan zou ik mijn belofte niet hebben «gehonoreerd». (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de interpellant.

De heer Maertens (Agalev). — Mijnheer de Voorzitter, ik zal niet zeggen dat ik ontroerd ben, maar ik ben alleszins blij dat de minister en ik op dezelfde golflengte zitten. Ik geef de minister nog minstens zes maanden de tijd. Aangezien we nu toch al twintig jaar wachten op de uitvoering van de Ramsar-Convention komt het nu ook niet meer aan op een paar maanden.

Mijnheer Loones, ik weet dat u een fervent zeiler bent, maar mag ik u toch vragen uit de buurt van de Trapegeerbank te blijven als de zwarte zeeëend er vertoeft. Die vogels worden niet graag gestoord.

De minister zegt dat ze vlug zal optreden bij een grote sterfte. Eigenlijk zou het beter zijn om preventief op te treden. De oprichting van een zeereservaat is de enige mogelijkheid om preventief op te treden. Wij moeten zeker niet alle visserijactiviteiten verbieden, maar in het kader van de Ramsar-Convention moet het toch mogelijk zijn om wetenschappelijke studies te laten uitvoeren. De financiële middelen hiervoor zijn voorradig. Ik beweer niet dat dit alles kan worden gerealiseerd op een paar maanden, maar wel kan er een overtuigend bewijs worden geleverd dat wij op heel wat terreinen zeer actief bezig zijn.

Wij zullen u daarover te gelegener tijd opnieuw ondervragen, maar ondertussen vertrouw ik erop dat wij tot een goede samenwerking komen. (Applaus.)

De heer Loones. — Mijnheer de Voorzitter, ik vraag het woord.

De Voorzitter. — Het spijt me, mijnheer Loones, maar het Reglement van de Senaat bepaalt heel duidelijk dat alleen de interpellant recht heeft op een repliek.

De heer Loones. — Mijnheer de Voorzitter, gezien de heer Maertens mijn naam heeft geciteerd, vraag ik het woord voor een persoonlijk feit.

De Voorzitter. — Dan hebt u het woord voor een persoonlijk feit, mijnheer Loones.

De heer Loones (persoonlijk feit). — Dank u, mijnheer de Voorzitter. Ik dank de heer Maertens voor zijn suggestie, maar ik kan hem wel zeggen dat vele vermoeide zeevogels, zwarte eenden of uitgeputte reisduiven, soms de giek van een zeilschip als enige rustplaats vinden. Daar heb ik hen vaak kunnen voorzien van wat zoetwater. Dit maar om te zeggen dat onze betrachtingen duidelijk dezelfde zijn.

M. le Président. — Ceci n'est visiblement pas un fait personnel, monsieur Loones.

Dames en heren, tot besluit van de interpellatie van de heer Maertens, werden twee moties ingediend.

Mesdames, messieurs, deux motions ont été déposées en conclusion de l'interpellation de M. Maertens.

De eerste, ingediend door de heren Lozie, Loones, Cuyvers, De Boeck en Bougard, luidt:

«De Senaat,

Gehoord de interpellatie van senator Michel Maertens tot minister Magda De Galan over de bedreiging van het natuurbehoud op de volgens de Ramsar-Convention beschermde Vlaamse Banken,

Gehoord de tussenkomst van senator Jan Loones,

Gehoord het antwoord van de minister,

Overwegende dat er inderdaad verschillende maatregelen moeten getroffen worden om het natuurbehoud op de Vlaamse Banken te verzekeren,

Verzoekt de Regering:

1. Zowel met de Europese Commissie als met de Franse regering besprekingen te beginnen om tot één Europese jachtwetgeving te komen enerzijds, en onder meer de Franse met de Belgische jachtwetgeving te harmoniseren anderzijds;

2. Zowel met de Europese Commissie als met de Vlaamse Executieve en de verschillende federale departementen bij de bescherming van de Vlaamse Banken betrokken zijn, het nodige overleg te starten, teneinde spoedig tot beschermingsmaatregelen te kunnen overgaan;

3. Het op 1 december 1982 afgesloten protocol bij de Ramsar-Convention, waarbij onder meer de vertalingen van de conventie juridische waarde krijgen, te bekrachtigen.»

De tweede, ingediend door de heren Verschuere en Diegenant, luidt:

«De Senaat,

Gehoord de interpellatie van de heer Michel Maertens en het antwoord van de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu,

Gaat over tot de orde van de dag.»

«Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de M. Michel Maertens et la réponse du ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement,

Passe à l'ordre du jour.»

Wij stemmen later over de eenvoudige motie die de voorrang heeft.

Nous procéderons ultérieurement au vote sur la motion pure et simple, qui bénéficie de la priorité.

Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Dames en heren, ik stel voor om aan de agenda van de vergadering van donderdag 9 december twee punten toe te voegen. Die agenda zal er uitzien als volgt:

1. Onderzoek van de geloofsbrief en cedaflegging van de heer Léo Cannae.

2. Mondelinge vragen.

3. Interpellaties.

Over de reeds aangekondigde interpellaties, wordt een interpellatie toegevoegd van de heer Sneppe aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over «het lot van sommige asielzoekers».

Je vous propose l'ajout de deux points à notre ordre du jour du jeudi 9 décembre qui se présentera donc comme suit:

1. Vérification des pouvoirs et prestation de serment de M. Léo Cannae.

2. Questions orales.

3. Interpellations.

En ce qui concerne le point 3, aux interpellations déjà annoncées viendra s'ajouter celle de M. Snappe au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « le sort de certains demandeurs d'asile ».

Le Sénat est-il d'accord sur cet ordre des travaux?

Is de Senaat het eens met deze regeling van de werkzaamheden? (*Instemming.*)

Il en est donc ainsi décidé.

Dan is hiertoe besloten.

VOORSTEL VAN WET

Inoverwegingneming

Mededeling van de Voorzitter

PROPOSITION DE LOI

Prise en considération

Communication de M. le Président

De Voorzitter. — Het voorstel van resolutie waarvan sprake bij het begin van onze vergadering, is dus niet in overweging genomen.

La proposition de résolution dont il a été question au début de la séance n'a donc été prise en considération.

Er werden geen opmerkingen gemaakt betreffende de inoverwegingneming van het voorstel van wet. Ik veronderstel dus dat de Senaat het eens is met het voorstel van het Bureau.

Aucune observation n'ayant été formulée quant à la prise en considération de la proposition de loi, puis-je considérer qu'elle est renvoyée à la commission compétente? (*Assentiment.*)

Dan is het voorstel van wet in overweging genomen en naar de aangeduide commissie verwezen.

Cette proposition de loi est donc prise en considération et renvoyée à la commission indiquée.

Dit voorstel van wet, met opgave van de commissie waarnaar het is verwezen, verschijnt als bijlage bij de *Parlementaire Handelingen* van vandaag.

Cette proposition de loi, avec indication de la commission à laquelle elle est renvoyée, paraîtra en annexe aux *Annales parlementaires* de la présente séance.

PROPOSITION DE LOI — VOORSTEL VAN WET

Dépôt — Indiening

M. le Président. — MM. Hatry et de Donnée ont déposé une proposition de loi abrogeant l'article 4 de la loi du 6 août 1993 portant des dispositions sociales et diverses.

De heren Hatry en de Donnée hebben ingediend een voorstel van wet tot opheffing van artikel 4 van de wet van 6 augustus 1993 houdende sociale en diverse bepalingen.

Cette proposition de loi sera traduite, imprimée et distribuée.

Dit voorstel van wet zal worden vertaald, gedrukt en rondgedeeld.

Il sera statué ultérieurement sur la prise en considération.

Over de inoverwegingneming zal later worden beslist.

INTERPELLATIE — INTERPELLATION

Verzoek — Demande

De Voorzitter. — De heer Vermeiren wenst de minister van Landsverdediging te interpellieren over « het verzekeren van Belgische militairen die worden ingezet bij UNO-operaties ».

M. Vermeiren désire interpellier le ministre de la Défense nationale sur « les assurances pour les militaires belges engagés dans des opérations de l'ONU ».

De datum van deze interpellatie wordt later bepaald.

La date de cette interpellation sera fixée ultérieurement.

Mesdames, messieurs, je vous propose d'interrompre ici nos travaux.

Ik stel voor onze werkzaamheden te onderbreken.

Le Sénat se réunira le jeudi 9 décembre à 15 heures.

De Senaat vergadert opnieuw donderdag 9 december om 15 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 17 h 35 m.*)

(*De vergadering wordt gesloten om 17 h 35 m.*)

BIJLAGE — ANNEXE

Inoverwegingneming — Prise en considération

Voorstel van wet:

Tot wijziging van artikel 53 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten (van de heer Van Belle c.s.).

Modifiant l'article 53 du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe (de M. Van Belle et consorts).

— Verwezen naar de commissie voor de Financien.

Renvoi à la commission des Finances.

